

YENİ DİNİ HAREKETLERİN TARAFTAR KAZANMA YÖNTEMLERİ*

Süleyman TURAN**
Sema Nur UZUN***

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi, **Geliş Tarihi:** 18 Eylül 2018, **Kabul Tarihi:** 19 Kasım 2018, **Yayın Tarihi:** 31 Aralık 2018, **Atıf:** Turan, Süleyman-Uzun, Sema Nur. “Yeni Dini Hareketlerin Taraftar Kazanma Yöntemleri”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 18/3 (Aralık 2018): 137-174.

Article Information

Article Types: Research Article, **Received:** 18 September 2018, **Accepted:** 19 November 2018, **Published:** 31 December 2018, **Cite as:** Turan, Süleyman-Uzun, Sema Nur. “Methods of Getting Adherent of New Religious Movements”. *Journal of Academic Research In Religious Sciences* 18/3 (December 2018): 137-174.

Öz

XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren özellikle Batı dünyasında ortaya çıkan Monoculuk, Hare Krişna, Sayentoloji vb yeni dini hareketlerin kısa sürede hızla yayılarak dünya çapında varlık göstermeye başladıkları ve hatta bu hareketlerin uzantılarına ülkemizde de rastlandığı bir vakıadır. Bu tür oluşumların nasıl üye elde ettikleri, taraftar kazanırken hangi temel yöntemlere başvurdukları ve kazandıkları taraftarları ellerinde tutmayı nasıl başardıkları YDH'ler bağlamında öteden beri tartışılan hususların başında gelmektedir. Bu yazıda üyelerinin sayı-

* Bu çalışma, Sema Nur Uzun'un 2016 yılında tamamlanan “Yeni Dini Hareketlerin Üye Kazanma Yöntemleri” başlıklı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi'nin ikinci bölümü merkeze alınarak hazırlanmıştır.

** Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, suleyman.turan@erdogan.edu.tr, Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0002-3731-2986>

*** Arş. Gör., Artvin Çoruh Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İDKAB Bölümü, İDKAB Anabilim Dalı, semanurzn@gmail.com, Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0003-0866-3768>

sını artırma amacı güden Moonculuk, Yehova'nın Şahitleri, Hare Krişna, Mormonculuk vb. hareketlerden yola çıkarak YDH'lerin taraftar kazanmada yararlandığı temel yöntem ve uygulamalar üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Dini Hareketler, Misyonerlik Faaliyetleri, Yehova Şahitleri, Sevgi Bombardımanı, Beyin Yıkama.

Methods of Getting Adherent of New Religious Movements

Abstract

From the second half of the twentieth century, new religious movements such as Moonism, Hare Krishna, Scientology and etc., which especially emerge in the western world, have rapidly spread and have started to exist around the world. Moreover, extensions of these movements are also encountered in our country. There are some questions brought forward in the context of NRMs, such as how these groups gain members, which basic methods adopted while winning the fans, and how can they success to keep the supporters. In this article, it is dealt with the basic methods and practices by making use of examples of Moonism, Jehovah's Witnesses, Hare Krishna, and Mormonism, which pursue the goal of increase the members of movement.

Keywords: New Religious Movements, Missionary Activities, Jehovah's Witness, Love-Bombing, Brain-washing.

Giriş

Modernizm, sekülerleşme, subjektivizm, kayıtsızlık, aşınmışlık, bireycilik, hazcılık, küreselleşme, çoğulculuk, hızlı değişim vb çeşitli faktörlere bağlı olarak XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren özellikle Batı dünyasında ortaya çıkan Moonculuk, Yehova'nın Şahitleri, Hare Krişna, Mormonculuk, Sayentoloji vb. yeni dini hareketlerin kısa sürede hızla yayılarak dünya çapında varlık göstermeye başladıkları ve hatta bu hareketlerin uzantılarına ülkemizde de rastlandığı bir vakıadır. Bu tür oluşumların nasıl üye elde ettikleri, taraftar kazanırken hangi temel yöntemlere başvurdukları ve kazandıkları taraftarları ellerinde tutmayı nasıl başardıkları YDH'ler bağlamında öteden beri tartışılan hususların başında gelmektedir. Elbette hareketlerin çeşitliliği ve sahip oldukları özelliklerin birbirinden oldukça farklılık gösterdiği dikkate alındığında sergilenen yöntemlerin değişiklik arz edeceği de bir vakıa olmakla birlikte tüm hareketler için geçerli olabilecek temel bazı stratejilerden de söz etmek mümkündür.

Bilindiği üzere YDH'ler, üyelerini büyük oranda diğer dinsel geleneklerden kopararak elde etmektedir. Dolayısıyla bu durum YDH'leri geleneksel köklü dinlerle rakip durumuna getirmektedir. Köklü dini yapılar kendilerine meydan okuyan bu hareketleri baskı altına almak isterken, YDH'lerin taraftarları ise üye kazanma imkânlarını arttırmanın ve toplumda kendilerine bir yer edinmenin yolunu aramaktadırlar.¹ Bu bağlamda bütün YDH'lerin üye kazanmak için aktif bir şekilde çalışmadıklarının, bazı hareketlerin taraftar kazanma noktasında tamamen pasif durumda kaldıkları gerçeğinin altını da çizmekte yarar vardır.

Yeni ortaya çıkan her düşünce, her akım, her ideolojinin şüphe, tereddüt ve tedirginlikle karşılandığı bir vakıdır. İnsanlardaki bu refleks psikolojik ve sosyal bir olgudur. YDH'ler de ortaya çıktıklarında aynı olguyla karşı karşıya kalmaktadır. Ancak bunun farkında olan hareket liderlerinin insanlardaki şüphe, tereddüt ve tedirginlikleri gidermek, insanları ikna ederek kendilerine bağlamak için çeşitli stratejiler geliştirdikleri görülmektedir. Bu yazıda üyelerinin sayısını artırma amacı güden Moonculuk, Yehova'nın Şahitleri, Hare Krishna, Mormonculuk, Sayentoloji vb. hareketlerden yola çıkarak YDH'lerin taraftar kazanmada yararlandığı temel yöntem ve uygulamalara işaret etmeye çalışacağız.

Misyonerlik Faaliyetleri

Rodney Stark ve Reid L. Neilson, *Rise of Mormonism (Mormonizm'in Yükselişi)* adlı eserde YDH'lerin büyüebilmek için misyonerliğe duydukları ihtiyacı çok açık bir şekilde dile getirir. Onlara göre diğer her şey eşit olsa bile iki hareketi birbirinden ayıran en temel faktör insan kaynaklarıdır. Bir hareketin misyonerleri ne kadar çok çalışırsa ve yeni üye elde etmek için gayret gösterirse söz konusu hareket o kadar genişler. Dolayısıyla dini hareketlerin gelişmesi yüksek motivasyonlu, gönüllü misyonerlik ağlarına bağlıdır.²

Ahir Zaman Azizleri (The Church of Latter-day Saints / LDS) ya da popüler ismiyle *Mormonculuk* hareketi, gelişmiş misyonerlik

¹ Eileen Barker, "New Religious Movements: Their Incidence and Significance", *New Religious Movements: Challenge and Response*, ed. Bryan Wilson & Jamie Creswell (New York: Routledge, 1999), 187.

² Rodney Stark & Reid Neilson, *Rise of Mormonism*, (New York: Columbia University Press, 2005), 127.

ağına sahip hareketlerden biridir. Mormonculuk'ta her üye resmi ya da gayri resmi olarak misyonerdır. Nitekim hareketin önde gelen liderlerinden David O. McKay (1873-1970), 1951 yılında başkanlığı elde ettiğinde “her üye bir misyonerdır” sloganıyla ortaya çıkmıştır³. Her yıl binlerce Mormon genci, ailesini ve işini bırakarak misyon görevini yerine getirmek amacıyla başka şehirlere ya da ülkelere gitmektedir. Hareket, misyonerlik hizmetinin standartlarını yükseltmek için Mormon kız ve erkek çocuklarına misyonerlik eğitimi de vermektedir. İlk eğitimlerine evlerinde başlayan Mormonlar ilerleyen yaşlarda misyoner eğitim merkezlerine devam etmektedirler.⁴

Mormonların resmi internet sitesinde⁵ Mormon misyonerliği hakkında ayrıntılı bilgi ve üyelere başarılı misyonerlik konusunda yol gösterici kılavuzlar bulunmaktadır. Sitede misyon görevinin önemi, 3 Şubat 2008'den itibaren grubun liderliğini yürüten Thomas S. Manson'ın şu sözleriyle ortaya konulmaktadır:

140 | db

Biz, misyonerlik vazifesini bir rahiplik görevi olarak görüyor ve fiziksel ve ruhsal yönlerden bu görevi yerine getirebilecek durumda olan her genci misyonerliğe teşvik ediyoruz. Bu görevi yerine getirmek konusunda erkekler kadar sorumlu olmasalar da birçok kadın da bu hizmeti yerine getirmektedir. Biz kadın misyonerlerimizi, onların misyonerler olarak yaptıklarının bizim için çok değerli bir katkı olduğuna temin eder ve hizmetlerini her zaman minnetle karşılıyoruz.⁶

Yehova'nın Şahitleri (Jehovah's Witnesses) de misyonerlik faaliyetleriyle öne çıkan hareketlerdendir. Grup, 1943 yılında Amerika'nın New York şehrinde *Gilead Gözcü Kulesi İncil Okulu (The Watch Tower Bible School of Gilead)* isimli bir misyoner yetiştirme okulu açmıştır. Harekete ait bu ve benzeri merkezlerde donanımlı

³ Terry L. Givens, “The Church of Latter Day Saints”, *Introduction to New and Alternative Religions in America II*, ed. Eugene V. Gallagher & W. Michael Ashcraft (Londra: Greenwood Press, 2006), 22.

⁴ İlhan Yıldız, “Orta Doğu ve Türkiye’de Mormonların Misyonerlik Faaliyetleri”, *Dini Eğitimleri Araştırma Dergisi*, 12 (2003), 217. Ayrıntılı bilgi için bkz. Fuat Aydın, “Mormonlar: İsa Mesih’in Son Gün Azizlerinin Kilisesi”, *Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri (İstanbul, 17-18 Nisan 2014)*, ed. Ömer Faruk Harman, (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014), 249-266.

⁵ www.lds.org

⁶ https://www.lds.org/callings/missionary/faqs?lang=eng (22.05.2018).

misyonerler yetiştirilmektedir.⁷ Mormonlar gibi Yehova'nın Şahitleri de üyelerine genç yaşta misyonerlik eğitimi vermektedir. Bu gençlerin büyük çoğunluğu liseyi bitirdikten sonra, bir kısmı daha erken dönemde kapı kapı dolaşp misyon görevini yerine getirmektedir.⁸

Yehova'nın Şahitleri "müjdecî" olarak isimlendirdikleri misyonerlerini dünyanın dört bir yanına göndermekte ve her yıl yapılan çalışmalar hakkında rapor almaktadır. Bu sayede ortaya çıktığı tarihten itibaren ciddi misyonerlik çalışmalarıyla dünya çapında en hızla yayılan dini hareketler arasında üst sıralarda yer almaktadır. *Yehova'nın Şahitleri*, üyelerinin görevlerini eksiksiz yerine getirebilmelerini temin etmek için özel bazı kurslar da düzenlemektedir. Grubun resmi web sitesinde bu kurslara ilişkin detaylı açıklamalara yer verilmektedir.⁹

Misyonerlik faaliyetlerine verdiği önemle bilinen bir diğer hareket *Uluslararası Krishna Bilinci Topluluğu (The International Society for Krishna Consciousness/ISKCON)*'dur. Krishna hareketi hem dünya çapında üye elde edebilmek hem de harekete finansal destek sağlayabilmek için misyonerlik faaliyetlerine ağırlık vermektedir. "Sankirtana" olarak adlandırılan Krishna misyonerleri halka açık alanlarda ilahi söyleyerek, yayınlarının dağıtımını yaparak yeni üyeler kazanmaya ve yardım toplamaya çalışmaktadırlar. 1980 yılında yapılan bir ankete göre grubun Amerika'daki üyelerinin % 42'si halka açık yerlerde yapılan tanıtım faaliyetleri sayesinde gruba katılmışlardır.¹⁰ Krishna hareketinin bir üyesi, hareketin günlük faaliyetlerini şu şekilde nakletmektedir:

1971 yılında harekete katıldığım da tapınaktaki herkes her gün dışarı çıkıyordu. O zamanlar yaklaşık 12-15 kişi vardı tapınakta. Sabah 11'den akşam 6'ya kadar cadde-

⁷ Ali Köse, *Neden İslam'ı Seçiyorlar: Müslüman Olan İngilizler Üzerine Psiko-Sosyoljik Bir İnceleme*, (İstanbul: İSAM Yayınları, 2008), 51; Bayram Sevinç, *Türkiye Bağlamında Dinlerarası İlişkiler ve Süreç Yapıları*, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009), 282.

⁸ Rodney L. Stark, & Laurence R. Iannacone, "Why the Jehovah's Witnesses Grow so Rapidly: A Theoretical Application", *Journal of Contemporary Religion*, 12/2 (Haziran 2008), 133-157.

⁹ <https://www.jw.org/tr/yayinlar/kitaplar/yehovanin-istegi/onculer-icin-kurslar/>, (22.05.2018)

¹⁰ E. Burke Rochford Jr, (2004), "Airports, Conflict and Change in the Hare Krishna Movement", *The Hare Krishna Movement: The Postcharismatic Fate of a Religious Transplant*, ed. Edwin F. Bryant & Maria L. Ekstrand (New York: Columbia University Press, 2004), 274.

lerde ilahiler söylüyorduk. Grubun yarısı ilahiler söylerken diğerleri de köşelerde durup geçenlere BTG (Back to Godhead) dergilerini uzatıyorlardı. Ve gün sonunda her bir taraftar eve 8, 10 dolarla dönüyordu. Günlük ortalama gelirimiz 50 ile 75 dolar arasında oluyordu. Tapınak için kiramız aylık 400 dolardı. Dolayısıyla bu miktar bizim için yeterliydi (Rochford 2004:274).¹¹

Hareketin lideri Bhaktivedanta Swami Prabhupada üyelere her fırsatta hizmetlerinin önemini vurgulamaktadır. Öyle ki yürütecekleri faaliyetlere engel olmasın diye anneler için çocuk bakım merkezleri hazırlanmıştır.¹²

Birleştirme Kilisesi ya da diğer ismiyle *Moonculuk* da yaygın misyonerlik faaliyetleriyle tanınan gruplardandır. Hareketin ana hedefi yeryüzünde Tanrı'nın krallığını tesis etmektir. Bu krallığın tesis edilebilmesi için de Moon taraftarlarının insanları Moon'un yönetimi altında birleştirmek amacıyla bütün güçleriyle çalışmaları gerekmektedir. Moon hareketinin bir üyesi misyonerliğin hareket için önemini şu sözlerle ortaya koymaktadır:

Moon ailesine yeni üyeler toplamaktan daha önemli bir şey yoktur. İnsanları, şeytanların esiri olmaktan kurtarmak gerekir ki onlar da sırası gelince başkalarını bizzat kurtarabilsinler. Bu konuda makul bir program vardır. Bu program, 1+1+1'dir. Her mürit ayda yeni bir üye bulmalıdır. Tabii ki bu yeterli değildir. Müteakip ay, mürit, iki üye bulmaya çalışmalıdır. Bu, böylece devam edip gitmelidir.¹³

Moonculuk'ta, evlenmek isteyen üyelere birtakım şartları yerine getirmeleri istenmektedir. Bu şartlardan biri evlenecek üyenin asgari üç manevi çocuk edinmesi, yani en az üç kişiyi Moon cemaatine üye yapmasıdır. Evliliğin mükemmel bir toplum ve mükemmel bir dünya oluşturabilmenin yolu olduğuna inanan Mooncular, aynı zamanda evlilik töreni ile günahlarından temizleneceklerine ve

¹¹ Rochford, "Airports, Conflict and Change in the Hare Krishna Movement", 274.

¹² Bkz. E. Burke Rochford Jr, "Hare Krishna Transformed", *The New and Alternative Religions Series*, ed. Timothy Miller & Susan J. Palmer (New York: New York University Press, 2007), 83.

¹³ Mehmet Aydın, *Türkiye'ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar* (Konya: NÜVE Kültür Merkezi Yayınları, 2010), 47.

yeniden doğmuş gibi olacaklarına inandıklarından söz konusu şartı yerine getirmeleri büyük bir önem arz etmektedir.¹⁴

Tıpkı diğer YDH'lerin misyonerleri gibi Moon misyonerleri de çoğunlukla nazik, kibar, güzel giyimli gençlerden oluşmaktadır. Sürekli tebessüm etmeleriyle bilinen bu kişiler böylelikle muhataplarına samimi bir izlenim vermeye çalışırlar. Çeşitli sayılarda gruplardan oluşan misyonerler okul bahçelerinde, alışveriş merkezlerinde, metro istasyonlarında, havaalanlarında, kafelerde ve kütüphanelerde misyonerlik faaliyetleri yürütürler. Bu misyon gruplarının birincil ve en büyük hedefi potansiyel üyeyi, merkezlerinde akşam yemeğine katılmaya ikna etmektir.¹⁵

Moon hareketinin resmi internet sitesinde gençler için özel misyonerlik eğitimleri verilmektedir. Bu eğitim 4 aşamalı bir süreç halinde sıralanmaktadır: Birinci aşamada "sevgi"ye sahip olmanın ve onu sevdiği insanlarla paylaşmanın öneminden bahsedilmektedir. İkinci aşamada, gençlere, insanlarla kurdukları diyaloglarda nasıl derinleşecekleri konusunda pratikler yaptırılmaktadır. Bunun için öğrencilerden gerçekçi tanışma senaryoları yazmaları istenmektedir. Üçüncü aşamada, misyonerlik görevini yerine getirme noktasında gençleri endişelendiren konular ve problemler üzerinde durulmakta, bunların üstesinden gelinmesi noktasında videolar izletilmekte, dersler verilmekte ve korkularıyla yüzleşmeleri sağlanmaktadır. Dördüncü ve son aşamada gençlere, insanlara ulaşmanın yolları gösterilmekte ve gerçek deneyimler yaşamaları sağlanmaktadır. Bir caddede yürürken, tren ya da bir dükkânda sıra beklerken etraflarındaki insanlara birer engel olarak değil, hepsinin kendilerinden bir şeyler öğrenilebilecek ve hareketin parçası olabilecek eşsiz ruhlarla sahip bireyler olduklarının bilincinde bir gözle bakmaları tavsiye edilmektedir.¹⁶

Görüldüğü üzere YDH'lerin üye kazanmada en önemli metodu hareketin inanç ve ideoloji anlayışını yeni insanlara ulaştırmak için misyonerlik faaliyeti yürütmesi ve misyonerler yetiştirmesidir. Misyonerlerin çok iyi eğitilmiş, nazik, kibar, sabırlı kişiler haline gelmeleri için özen gösterilmektedir. Özel olarak yetiştirilen misyonerler

¹⁴ Mustafa Bıyık, *Küresel Bir Din Projesi Olarak Moonculuk* (İstanbul: Birey Yayıncılık, 2002), 126.

¹⁵ Aydın, *Türkiye'ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar*, 51.

¹⁶ <https://ym.familyfed.org/expand-content/2018/4/25/elevator-speech>, (22.05.2018)

mensup olduğu hareketin sadece düşünce, inanç ve ideolojisini yaymakla kalmayıp aynı zamanda harekete finansal destek sağlamak amacıyla bağış toplama faaliyetleri de yürütmektedir. Bu bağlamda örneğin, Krishna ve Moon gibi ülkemizde de faaliyet yürüten hareketlere yöneltilen en önemli tenkit, harekete katılan orta sınıftan ve iyi eğitilmiş gençlerin öğrenimlerini terk ederek sokak sokak gezmeye başlamaları, insanlardan para toplamaları ve kayıt-sız şartsız harekete bağlanmaları noktasında yapılmaktadır.¹⁷

Sosyal İlişkilerden Yararlanma

YDH'lere katılanlar hakkındaki en yaygın görüşlerden biri, onların önceden tanıdığı kişiler aracılığıyla bu hareketlere yöneldikleri ve inançlarını değiştirdikleri şeklindedir. Stark'ın ifadesiyle insanlar YDH'lere, grubun inançlarını ve ritüellerini birdenbire çekici bulduklarından dolayı katılmazlar. Grubun üyeleriyle olan ilişkileri grubun dışındakilerle olan ilişkilere ağır bastığında dönüşüm gerçekleşir.¹⁸ Ayrıca Dawson'ın belirttiğine göre arkadaşlar arkadaşları, aile bireyleri birbirlerini ve komşular da komşularını harekete kazandırmaktadır.¹⁹

Sosyal ilişkilerin din değiştirme üzerindeki etkileri konusunda iki teori bulunmaktadır:

- 1) *Ayrılıkların birleşmesi (differential association)* olarak ifade edilen teori en bilindik yaklaşımdır. Bu yaklaşımı savunanlar insanların, arkadaşlarından çoğunun mensup olduğu ya da katıldığı yeni dini harekete iştirak etmeye eğilimli olduklarını ileri sürmektedir. Dolayısıyla üye adayı, grup üyelerinin yoğun etkileşimi neticesinde gruba kazandırılır.²⁰
- 2) Ortaya konulan diğer yaklaşım *denge (balance)* teorisidir. Bu teori insanların davranış ve kişisel ilişkilerinde ruhsal çatışmalardan kaçınmaya meyilli oldukları üzerinde durur. Buna göre aynı inanca sahip iki arkadaşın dini açıdan endişe edecekleri bir

¹⁷ Aydın, *Türkiye'ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar*, 32, 71-75.

¹⁸ Rodney L. Stark, "Why Religious Movements Succeed or Fail: A Revised General Model", *Cults and New Religious Movements: A Reader*, ed. Lorne L. Dawson (Oxford: Blackwell Publishing, 2003), 267.

¹⁹ Lorne L. Dawson, "Who Joins New Religious Movements and Why: Twenty Years of Research and What Have We Learned?", *Cults and New Religious Movements: A Reader*, ed. Lorne L. Dawson (Oxford: Blackwell Publishing, 2003), 134.

²⁰ William Sims Bainbridge, *The Sociology of Religious Movements* (London: Routledge, 1997), 169.

zıtlık durumu söz konusu değildir. Ancak bu iki arkadaştan herhangi biri başka bir dine ya da oluşuma katılacak olsa söz konusu denge bozulur. Dengeyi yeniden sağlayabilmek için ya ikincisinin de aynı gruba katılması ya da arkadaşlıklarını bitirmeleri gerekir.²¹

Lofland ve Stark'ın, *Moon Tarikatı* üyeleri üzerinde yapmış oldukları bir araştırmaya göre harekete üye olanların çoğunluğu hareket mensuplarıyla olan yakın ilişkileri sonucunda gruba katılmışlardır. Buna göre yeni dini hareketin üyeleri ile potansiyel üyeler arasında yeterli bir sosyal bir bağ kurulamadığında veya oluşturulan bağ güçlendirilemediğinde üye yapma işlemi başarıya ulaşamayacaktır. Stark ve Neilson'ın ifade ettiğine göre bazen potansiyel üyeler grubun ideolojisini kabul etmedikleri halde grubun üyeleriyle kurmuş oldukları bağ sayesinde harekete katılabilmekte ve orada geçirdikleri uzun süre sonucunda ise gerçek bir üye haline gelebilmektedirler. Söz konusu isimlere göre bu nokta herhangi bir yeni dini oluşumu çekici kılan şeyin ideoloisi değil de üyelerinin kurduğu sosyal ilişkiler olduğu şeklinde bir sonuç ortaya çıkarmaktadır.²²

Daha önce işaret edildiği üzere *Mormonlar*, yüz yılı aşkın süredir misyonerlik yöntemleri kullanmakta ve üye elde etmek amacıyla binlerce genç üyesini farklı yerlere göndermektedir. Aile ve yakın arkadaşlar, hareketin üye elde etmede başarı sağlamasındaki en önemli faktörlerindendir. Sosyal ilişkilerin önemini göz önünde bulunduran Mormon liderler, sosyal ilişkiler kurmada ve kurulan ilişkileri geliştirmede katkı sağlayacak birtakım öneriler sunmaktadırlar. Ernest Eberhard, *Ensign* dergisinin 1974 yılı Haziran ayı sayısında Mormon misyonerlere rehber niteliğinde 13 maddelik bir kılavuz yayınlamıştır. Bu kılavuzda söz konusu edilen hususlar ana hatlarıyla şöyle özetlenebilir:

Mormon misyonerlerden öncelikle misyonerlik hizmetinde bulunacakları aile veya komşuları dikkatlice seçmeleri istenmektedir. Misyonerlik faaliyetleri sırasında kişisel bağları güçlendirmeye çalışmaları, teolojik konulara sonradan girmeleri ve kesinlikle dini konularda tartışmamaları tavsiye edilmektedir. Tanışma stratejisi olarak tanışılan herkesin ismini öğrenmeleri, her zaman neşeli, güler yüzlü ve iyi birer dinleyici olmaları öğütlenmektedir. Ayrıca

²¹ Bainbridge, *The Sociology of Religious Movements*, 169.

²² Stark & Neilson, *Rise of Mormonism*, 61-62.

komşu aile üyeleriyle her zaman etkili bir iletişim içinde olmaları istenmektedir. Bu bağlamda yeni taşınan bir komşuya hemen yardım teklif edilmesi, ilerleyen dönemlerde temasların farklı şekillerde sürdürülmesi tavsiye edilmektedir. Diğer bir aşamada potansiyel üyelerin vakit geçirmek için Mormon evlerine davet edilmesinin yolları da gösterilmektedir. Ardından birlikte dışarı çıkma, muhatapların ilgi alanlarına hitap eden etkinliklere katılma aşamasına geçilmektedir. Böylece arkadaşlık bağları güçlenecek ve birbirlerine daha yakın olabileceklerdir. Ancak bu aşamalara gelindiğinde din konusu gündeme getirilmektedir. Muhataba kendisinin bir Mormon olduğunu açıklayan üye bunu yaparken muhatapın ilgisini çekecek ve merakını uyandıracak bazı Mormon faaliyetlerine atıfta bulunur. Örneğin; “Bu gece ders için eve gideceğim”, “Bugün Teksas’ta hizmet görevinde olan kuzenimden mektup aldım.”, “Sabah saat 9’da Kilise genel bir konferans yayını yapıyor olacak.” gibi cümleler kurularak potansiyel üyenin “O nedir?” sorusunu sorması hedeflenir. Diğer bir adım olarak üye adaylarına, hareketi tanımaları için faydalı olacağı düşünülen kitap, dergi ve broşürler verilir. Sonraki adımlarda muhataplar ev toplantılarına, drama, müzik, spor gibi Mormon aktivitelerine, Kilise’nin seminer ve toplantılarına davet edilir. Son aşamada ise kişiler ev toplantılarına davet edilerek gruba üyeliğin son adımları atılmış olur.²³

Ananda Hareketi üye elde etmede sosyal ilişkilerin gücünden yararlanan hareketlerdendir. Ted Nordquist, 1978 yılında 28 Ananda üyesiyle yaptığı anketin sonuçlarına işaret ederek sosyal ilişkilerin üye kazanmadaki önemini ortaya koymaktadır. Nordquist’in belirttiğine göre harekete katılmalarında en etkili faktörün ne olduğu sorulduğunda üyelerin büyük çoğunluğu yakın arkadaşlarıyla olan ilişkilerine işaret etmişlerdir.²⁴ Aynı şekilde Sayentoloji Kilisesi’ne katılanların yarısından fazlası, Kilise ile tanışmalarının bir arkadaş ya da aile üyesi sayesinde olduğunu belirtmişlerdir.²⁵

²³ Ernest Eberhard, “How to Share Gospel Step by Step Approach for You and Your Neighbours”, <https://www.lds.org/ensign/1974/06/how-to-share-the-gospel?lang=eng>, (16.05.2018).

²⁴ Nordquist, Ted, “Individual Characteristics and Evolution of Beliefs and Values for Members of a Yogic Community: Ananda Cooperative Village”, *Archieve for the Psychology of Religion*, 13 (1978), 280.

²⁵ David G. Bromley & Mitchell L. Bracey, “Scientology Kilisesi: Bir Sözde Din”, trc. Zehra Sezal, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7, (Haziran 2006), 188-189.

YDH'lerin sosyal ilişkileri üye kazanma amacıyla nasıl kullandıklarına ilişkin ülkemizde ortaya çıkan hareketlere de atıfta bulunabiliriz. Hüsnü Ezber Bodur, Fethullah Gülen hareketi ile Moon Tarikatı'nı karşılaştırdığı çalışmasında aşağıdaki tespitlerde bulunmaktadır:

Eğitim veya başka nedenlerden dolayı yer değiştirmek suretiyle aileden uzaklaşmak ya da yabancılaşma veya yalnızlık tecrübesi yaşamak bireyi duygusal destek ihtiyacıyla karşı karşıya getirir. Anominin neden olduğu stres içindeki bu tür gençlerin gerginliklerinin birçok seçenek arasından biri olan yeni dini gruba bağlanarak çözülebilmesi ihtimal dâhilinde olmaktadır. Mesela sırt çantasıyla kampus alanında dolaşan ve yalnızlık tecrübesi yaşayan gençler, cemaat evine davet edilerek, sık sık burada kendilerinin son derece rahat ve güven içinde oldukları vurgulanır. Oluşturulan dostluk bağı ile böyle bir atmosferin oluşumunda dinî liderin etkili olduğu telkin edilmek suretiyle bunların grupla ilgisi tesis edilmeye çalışılır. Bu mekânlardaki çeşitli programlar yoluyla bir şekilde grupla bağlantı kurmaya başlayan sempati-zanların gruba kazandırılması için yoğun çaba sarf edilir. Bu bağlamda çeşitli olaylara dinî veya manevî anlam yüklediğini görmeye başlayan bu gruba girme potansiyelini taşıyan gençlerin, cemaat evlerindeki diğer üyelerle yoğun etkileşime girmeleri sonucu grubun mesajını kabul etme yönünde bir eğilimin olmasından söz edilebilir.²⁶

db | 147

Sosyal ilişkiler YDH'lerin yalnızca üye elde etmesinde değil aynı zamanda kazanılan yeni üyelerin harekete bağlılıklarını sürdürmede de en etkili faktörlerdendir. Stark ve Bainbridge'nin *Networks of Faith (İnanç Ağları)* isimli çalışması alternatif dinlere üye olan kişilerin üyeliklerini devam ettirmesinde sosyal ilişkilerin rolünü desteklemektedir. *Moonculuk* üzerine yaptıkları araştırmada Stark ve Bainbridge, gruptan ayrılan üyelerle ilgili şu sonucu paylaşmaktadır: Hareketin lideriyle herhangi bir bağı bulunan üyelerin gruptan ayrılma oranı %14 iken grup lideriyle doğrudan akrabalık bağı bulunmadığı halde uzak akraba sayılabilecek bir bağlantıya sahip olanların ayrılma oranı %25 olarak gerçekleşmiştir. Grubun lideri

²⁶ Hüsnü Ezber Bodur, "Moonculuk Hareketi ve Türkiye'de Benzer Bir Cemaat Yapılanmasının Sosyolojik Analizi", *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (Haziran 2003), 13-39.

ya da herhangi bir üyesiyle hiçbir bağı bulunmayanların gruptan ayrılma oranı ise %67 olmuştur. Araştırma neticesinde Stark ve Bainbridge grubun açık bir şekilde köklü sosyal ilişkilere dayalı bir yayılma formu gösterdiği sonucunu paylaşmışlardır.²⁷

Yukarıda verdiğimiz örneklerde de görüldüğü gibi YDH'ler için sosyal ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi üye elde etme noktasında son derece önem arz etmektedir. Bu nedenle YDH'lerin taraftarları her zaman grup içinde olduğu kadar çevrelerindeki kişilerle de güçlü sosyal ilişkiler kurmaya çalışmaktadırlar. Özellikle kendi sosyal çevresinde etkili ilişkiler kuramayan ve bunun yoksunluğunu hisseden kişiler için YDH'lerin bu yapısı cezbedici olmaktadır.

Karizmatik Liderlik

YDH'ler genellikle hayatlarını değiştirecek bir veya bir dizi “paranormal” veya “anormal” –geleceği görme, vizyon görme gibi deneyim yaşayan karizmatik kurucu/lider(ler) tarafından ortaya çıkarılmaktadır. Bu tecrübeler liderin hayatını “önce ve sonra” şeklinde ikiye bölen ve yeni dini hareketin ortaya çıkmasında dayanak olan dönüm noktası olarak kabul edilir. William James bu tecrübeleri sıradan tecrübelerden ayıran temel özellik olarak “eşsiz bir ruhsal durum ve ilahi kutsal güçle iletişim kurma” durumuna temas etmektedir.²⁸

Karizmatik otorite yeni bir dini hareketin ortaya çıkışı ve gelişiminde merkezi bir rol üstlenmektedir. Karizmatik liderin otoritesinde meydana gelen herhangi bir istikrarsızlık ya da liderin ölümü gibi durumlar harekette kritik bir dönüm noktası oluşturur.²⁹ *Mormonizm*'in kurucusu Joseph Smith, *Tanrı'nın Çocukları*'nın kurucusu David Berg, *Moonculuk*'un lideri Sun Myung Moon, *Hare Krishna*'nın kurucusu Swami Prabhupada, *İlahi Işık Misyonu*'nun kurucusu Guru Maharaj Ji, *Sayentoloji Kilisesi*'nin kurucusu L. Ron Hubbard YDH'lerin karizmatik hareket liderlerine örnek olarak verebileceğimiz isimlerdendir.

Araştırmalar YDH'lere üyelik sürecinde geçmiş sıkıntılardan kurtulma isteğinin yanı sıra yeni katılacakları grubun kendilerine

²⁷ Rodney Stark & William Sims Bainbridge, “Networks of Faith: Interpersonal Bonds and Recruitment to Cults and Sects”, *American Journal of Sociology*, 85/6 (1980), 1383.

²⁸ William James, *A Varieties of Religious Experience* (Londra: Routledge, 2002), 11.

²⁹ Rochford, “Hare Krishna Transformed”, 165.

sunacakları fırsatların da bireyler üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu fırsatları oluşturan ya da değerlendiren kişiler de elbette hareketlerin liderleridir. Eğer bir lider fırsatları doğru değerlendirmede yeteneksiz ya da başarısızsa hareketin başarısız olması da kuvvetli bir ihtimal olur.³⁰

YDH mensupları liderlerine birtakım olağanüstülükler atfetme eğilimindedirler. Bu durum lideri, Tanrı'nın sesi ya da vahiy almış bir peygamber olarak görme noktasına kadar varabilir. Lidere duyulan aşırı sevgi ve bağlılık üyelerin bazen doğrudan lidere ibadet etmelerine sebebiyet verebilir. Len Oakes'in ifade ettiğine göre bu aşamada hareketin üyesi, kendini liderle birlikte tamamlanmış hissetmeye başlayabilir ve kendini onunla özdeşleştirebilir. Bu durum kişinin gerçekleri görmesine engel olduğundan kişinin gönüllü bir şekilde kandırılmasına neden olabilir.³¹ Burada iki nokta dikkatleri çekmektedir: Şayet hareketin üyesi kendini lidere değil de onun sunduğu görüş ve fikirlere adarsa, liderin bu fikirlerden sapması halinde üye lideri terk edebilir. Fakat adanmışlık durumu bizzat liderin şahsiyetine olursa üye hiçbir zaman yanlışlıkları fark edemez veya gerçekleri göremez. YDH'lerde liderin şahsiyetine bağlılık yaşayan gruplar bulunmaktadır ve bu gruptaki insanların kendilerini tehlikeye atacak, yakınlarına zarar verecek ve hatta canlarından vazgeçecek eylemlere başvurdukları bilinmektedir.³²

db | 149

Gündelik yaşamda karizmatik siyasi liderlerin siyasi parti üyelerini ve taraftarlarını düzenlenen mitingler ve toplantılarda yaptıkları konuşmalarla coşkulu hale getirdikleri bilinmektedir. Aynı şekilde YDH liderleri de düzenlenen toplantı ve ayinlerde taraftarlarının coşkusunu artırmak için zaman zaman kutsal metinlerden parçalar okur ve ilahiler söylerler. Lider ekstazi üretmek için uyuşturucu, müzik, dans, seksüellik veya bunlardan birkaçını birlikte kullanabilir. Bu tür uygulamalar üye elde etmeye yardımcı olduğu gibi mevcut üyeleri de motive etmektedir.³³

³⁰ Allon D. Morris & Suzanne Staggenborg, "Leadership in Social Movements", *The Blackwell Companion to Social Movements*, ed. David A. Snow, Sarah A. Soule, Hanspeter Kriesi (Londra: Blackwell Publishing, 2004), 179.

³¹ Len Oakes, *The Charismatic Personality* (Avustralya: Australian Academic Press, 2010), 84.

³² Oakes, *The Charismatic Personality*, 183-184.

³³ Oakes, *The Charismatic Personality*, 207.

Dawson, YDH'lerin karizmatik liderlerinin stratejilerini 6 maddede özetlemektedir:

- 1) Takipçilerin, karizmatik liderin hedef ve vaatlerine bağlı kalmasını sağlayabilmek için, zaman zaman hareketin doktrin ve politikasında önemli değişiklikler yapılabilmektedir. Örneğin, *Hare Krishna* hareketinin Batı Virginia topluluğunun kurucusu ve lideri olan Swami Kirtanananda, yaşanan hukuki sorunlar nedeniyle 1987 yılında radikal bir kararla geleneksel anlayış yerine dinlerarası ibadeti kabul etmiştir.
- 2) Karizmatik liderler, hareket içindeki otoritelerini tasdiklemek için zaman zaman takipçilerinden birtakım fedakârlıklar yapmalarını isteyebilir. Bunun en uç örneğini *Halkın Tapınağı* hareketinin kurucusu Jim Jones'un Jonestown'da takipçilerinin bağlılığını "intihar provaları" yaptırarak test etmesi olmuştur. Hareket mensupları gerçek olup olmadığını bilmedikleri zehri içmek durumunda bırakılmışlardır.
- 3) Karizmatik liderler, bunalım hissi oluşturmak için yeni korkutucu düşmanlar yaratarak üyelerin zulüm görme korkularını kullanabilirler. Harici tehditler hareket içindeki dayanışmayı artırır ve aynı zamanda liderin saygınlığını yüceltir. Örnek olarak *Aum Shinrinkyo* hareketi lideri Shoko Asahara'nın uygulamasını verebiliriz. Asahara 1990'lı yıllarda takipçilerine dışarıdaki toplumun şeytan tarafından yönetildiğini ve kendilerinin şeytanın bütün temsilcilerine saldırmakla görevli oldukları şeklinde bir öğreti aşılamış ve bu yönde onları birtakım eylemlere yönlendirmiştir.
- 4) Kurumsallaşma noktasında karizmatik lidere büyük destek sağlayan üst düzey isimler bazen lider tarafından alaya alınıp dışlanabilmekte ve hatta görevlerinden azledilebilmektedirler. *Tanrı'nın Çocukları* hareketinin lideri David Berg'in, gittikçe artan güçleriyle kendi otoritesine tehdit oluşturduklarını fark ettiği 300 idareciyi sıradan üyeler gibi sokak görevine göndermesini örnek olarak zikredebiliriz.
- 5) Karizmatik liderler, takipçilerinin duygusal bağlarını ve bağımlılıklarını güçlendirmek için birtakım sadakat testlerine başvurmaktadırlar. Örneğin David Koresh, *Branch Davidian* hareketinin yerleşkesindeki bütün kadınlarıyla evlilik hayatı yaşamıştır. Böylece Koresh, erkek müritlerin eşlerini, kızlarını ve

sevgililerini gönüllüce kendisine teslim edip etmeyeceklerini test etmeye çalışmıştır.

- 6) Karizmatik liderler, zaman zaman hareketin yerleşim yerlerini değiştirmek suretiyle kontrollerini güçlendirme ve rutinleşmeyi önleme yoluna gitmektedirler. Örneğin *Cennetin Kapısı* hareketinin liderleri Marshall Applewhite ve Bonnie Nettles, mensuplarının yerlerini her altı ayda bir değiştirmiştir.³⁴

Karizmatik lider, takipçileri tarafından onları özgür kılacak ilahi bir güç modeli olarak görülür. İnsanlar lideri sadece maddi kazanç elde etmek amacıyla değil; maddi ve manevi cezalardan kurtuluş, bireysel değişim veya ütöpik arzular elde etmek gibi umutlarla takip ederler. Osho hareketinin lideri Bhagwan Shree Rajneesh'in eski takipçilerinden Hugh Milne bu hususa şöyle işaret etmektedir:

Birçok kişi bana özgür bir kişinin Bhagwan gibi birinin büyüüne kapılmasının nasıl mantıkla izah edilebileceğini sordu. Birçok sanyasinin (müridin) de bu konuda bana katılacağını düşündüğüm cevap bir kere onun enerjisinden etkilendiğinizde ve onun varlığını hissettiğinizde bunun hiçbir şeyle karşılaştırılmayacak bir saadet olduğunu anlarsınız. Bir kere bu deneyimi yaşadığınızda tekrar tekrar geri dönmek ve o harmoniyi yeniden yaşamak, evrenle bir olmak istersiniz. Bhagwan'ın dokunuşu en güçlü uyuşturucu kadar bağımlılık yapıcı etkidir.³⁵

db | 151

Irvin H. Collins, Hare Krishna'nın Amerika'daki yayılmasında Prabhupada'nın liderliğinin önemli bir payı olduğunu ifade etmektedir.³⁶ Hareketin üyelerinden Tamal Krishna'nın aşağıdaki sözleri bu hususu destekler mahiyettedir:

Hayatımı analiz ettiğimde, beni Krishna Bilinci'ne dâhil eden etkili gücün Srila Prabhupada'nın saf arzusu olduğunu görüyorum. Gerçekten beni ruhsal yaşam için uygun hale getirecek ön şartlar neticesinde tamamen hüs-

³⁴ Lorne L. Dawson, "Crises of Charismatic Legitimacy and Violent Behavior in New Religious Movements", *Cults, Religion and Violence*, ed. David G. Bromley & Gordon Melton (UK: Cambridge University Press, 2004), 92-94.

³⁵ Oakes, *The Charismatic Personality*, 210.

³⁶ Irvin H. Collins, "The Routinization of Charisma and Charismatic", *Hare Krishna Movement: The Postcharismatic Fate of a Religious Transplant*, ed. Edwin F. Bryant & Maria L. Ekstrand, (New York: Columbia University Press, 1893), 215.

rana uğradığım doğru. Fakat beni başlangıçta isteksiz olduğum halde içinde bulunduğum durumdan kurtaran şey Prabhupada'nın şartsız merhametiydi. İlk olarak, Tompkins Square Park'ta tanıştığım şarkı söyleyen üyeler onun emriyle oradaydılar. Onun yazdığı mahamantra ezgisini müritlerinin davetiyle söylemem sayesinde San Francisco tapınağına gittim. Ve nihai olarak, onun şahsi varlığı bizatihi benim boyun eğmemi sağladı.³⁷

Karizmatik liderlerin etkisi ülkemizde ortaya çıkan kimi hareketlerde de gözlenebilmektedir. Örneğin Gülen hareketinin en önemli özelliği, Mahmut Aydın'ın ifade ettiği üzere, mutlak hakikati getirdiğine veya modern çağın aydınlatıcısı olduğuna inanılan, ilahi kurtarıcılık/mesihlik iddiasında bulunan ve karizmatik bir niteliğe büründürülen Fethullah Gülen'in şahsı etrafında, ona sıkı sıkıya bağlı kişilerden müteşekkil bir cemaat olmasıdır. Gülen hareketi, taraftarlarının bağlılık ve sadakatlerini en üst düzeyde tutmak için rüya, vizyon ve ilham gibi kaynaklarla bilginin doğrudan Allah'tan alındığı, dolayısıyla da mutlak hakikati temsil ettiği izlenimini vermeye çalışmaktadır. Böylece Gülen'in öğretilerine karşı çıkmamanın ya da reddetmenin Allah'a karşı çıkmak olacağı gibi bir algı meydana getirilmektedir. Gülen'in zaman zaman Hz. Peygamber'le görüşüp konuştuğu, kızdığı kişilere Allah'tan felaket yağdırdığı ve selin seyrini değiştirdiği vb. iddialarda bulunması karizmatikliğini pekiştirme niteliğindedir.³⁸

Bilindiği üzere karizma atfedilen liderlerin eylemleri ve insanlar üzerinde bıraktığı etkiler abartılarak yayılmakta ve bu durum hareketin yeni üyeler kazanmasına da katkı sağlamaktadır. Lider, kurduğu organizasyonla ve verdiği direktiflerle katılımcıların yeni bir kimlik kazanmalarını ve toplu bir şekilde hareket etmelerini sağlar. Bunu yaparken liderin başarısı elbette sadece kendi karizmatik özelliklerine değil, aynı zamanda geçmiş deneyimlere, kültürel geleneklere, cinsiyet normlarına ve sosyal ilişkilere de bağlıdır.³⁹

³⁷ Kimmo Ketola, *The Founder of the Hare Krishnas as Seen by Devotees: A Cognitive Study of Religious Charisma* (Leiden: Brill, 2010), 152.

³⁸ Mahmut Aydın, *Fetö'nün Uluslararası Kodları* (Ankara: Eski Yeni Yayınları, 2017), 76-84.

³⁹ Morris & Staggenborg, "Leadership in Social Movements", 179-180.

Beyin Yıkama

YDH'lerin katılımcılarının hangi psiko-sosyal sebeplerle bu hareketlere girdikleri, mensuplarının hangi gerekçe ve nedenlerden dolayı kısa bir süre sonra bu hareketleri terk ettikleri; diğer taraftan da bu hareket mensuplarının gerçekten din mi değiştirdikleri yoksa beyinlerinin mi yıkandığı hususu konuya ilişkin önemli tartışma noktalarının başında gelmektedir.⁴⁰ Beyin yıkama kavramının tanımı ve tarihsel analizi, kitabın başka bir bölümünde ele alınacağından biz bu bölümde tekrara düşmemek adına beyin yıkama bağlamında Genç Eğitim Kampları/Programları hakkında kısaca bilgi vermek istiyoruz.

Genç Eğitim Kampları/Programları, bazı YDH'lerin, üyeleri üzerinde kontrol sağlamaya çalışırken başvurdukları yöntemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram herhangi bir yeni dini hareket içinde doğan çocukların grubun ideoloji ve doktrinlerine alıştırılması ve ısındırılması için açılan eğitim merkezlerini ifade etmektedir. Bilindiği üzere YDH'lere üye olan insanların hareket içinde doğan çocukları gruba kendi kişisel tercihleriyle değil ailelerinden dolayı katılmışlardır. Bu aslında her din için geçerli bir durumdur. Hiç kimse hangi aileye, hangi kültürel özelliklere ve hangi dine sahip olacağını doğuştan seçmemektedir. Ancak bazı YDH'lerde çocukların sonraki yıllarda hareketten kolayca uzaklaşmasını engellemek için söz konusu programlarda doktrine edildiği iddia edilmektedir.⁴¹

Aile ya da bir diğer adıyla *Tanrı'nın Çocukları* hareketi, Victor Programları isimli, gençleri eğitime merkezleriyle özellikle beyin yıkama tartışmalarında önemli bir gündem oluşturmuştur. Hareketin kurucusu David Berg'in, "Eğer biz gençleri eğitmeye şimdi başlamazsak yarının genç liderleri kim olacak?" şeklinde savunduğu bu uygulama, hareketin ikinci nesil genç üyelerinin bağlılık sorunu yaşaması üzerine başlatılmıştır. 1980'lerden itibaren Japonya, Meksika ve Brezilya gibi bazı ülkelerde söz konusu harekete ait özel gençlik merkezleri tesis edilmiştir. Bu merkezler "Victor Programla-

⁴⁰ Faruk Sancar, "Yeni Dini Hareketler ve Beyin Yıkama Olgusu", *Yeni Dini Hareketler*, eds.: Süleyman Turan-Faruk Sancar (İstanbul: Açılım Kitap, 2014), 321-333.

⁴¹ Stephen A. Kent, "Brainwashing Programs in The Family / Children of God and Scientology", *Misunderstanding Cults: Searching for Objectivity in a Controversial Field*, ed. Benjamin Zablocki & Thomas Robbins (Toronto: University of Toronto Press, 2001), 350-352.

rı” olarak isimlendirilmiştir. Bu ismin verilmesi programa giren çocukların kişisel problemleri üzerinde bir “zafer (victory)” kazanacakları ve evlerine (gruba) yüksek motivasyon kazanmış bir şekilde dönecekleri ümidine dayandırılmıştır.⁴²

Japonya’da açılan bir Victor Programı merkezi hakkında, Aile hareketine ait *Family Special News* adlı dergide şu bilgilere yer verilmektedir:

Son zamanlarda, farklı yerlerden birçok genç, Gençlik Hizmet Eğitimi Programı’na özel bir eğitim almak için getirildi. Aynı zamanda Çobanlar ciddi problemleri olan, yakın bir gözetim, disiplin ve yoğun eğitime ihtiyaç duyan gençlere yardım etmek istediler.

Böyle ilgi ve dikkat isteyen sorunlu gençler için “Gençlik Victor Programı” başlatıldı. Genç Victorlar olarak adlandırılan bu problemlili gençler ihtiyaçlarını sıfıra indirmeye hazır olan Çobanlarının bulunduğu eğitim merkezlerine gönderildiler.⁴³

154 | db

Aile hareketi üzerine yapmış olduğu bir çalışmada Stephent Kent, Cherry adında bir üye ile yapmış olduğu bir röportaja da yer vermektedir. Cherry, Jumbo’da düzenlenen programa kendi isteğiyle katıldığını, programa katıldıktan bir müddet sonra programın duygusal ve fiziksel isteklerinin kendisini çok yorması neticesinde ayrılmak için sorumludan izin istediğini ifade etmektedir. Cherry’nin belirttiğine göre programın erkek sorumlusu izin vermek yerine onu bir odaya kapatmış ve dört veya beş kez bir kürekle darp etmiştir. Cherry söz konusu yetkilinin “Bu senin iyiliğin için. Senin gitmene izin vermeyeceğiz. Bu işin başarısız sonuçlanmasına izin vermeyeceğiz. Sana harcadığımız onca emekten sonra böyle elimizden kaçıramayız.” gibi cümlelerini hatırladığını ifade etmektedir.⁴⁴

David Millikan da Victor programı üzerine yaptığı araştırmada Aile hareketindeki disiplin problemi yaşayan genç üyelerin Norveç, Filipinler, Japonya gibi belirli bölgelerde açılan merkezlerde katı bir

⁴² Stephen A. Kent, “Brainwashing and Re/indoctrination Programmes in the Children of God/The Family”, *Cultic Studies Journal*, 17 (2000), 60.

⁴³ Family Services, “Fatih’s Deliverance from Alcoholism!”, *Family Special News Magazine*, Switzerland: DFO, 2003, <http://media.xfamily.org/docs/fam/udb/fsm/pub.fsm.162.html> (17.05.2018)

⁴⁴ Kent, “Brainwashing Programs in The Family / Children of God and Scientology”, 358.

çalışma disiplinine ve uzun saatler boyunca “Word” (David Berg’in yazıları) çalışmaya tabi tutulduklarını ve topluluktan uzun süreli tecrit edildiklerini belirtmektedir. Millikan’ın ifade ettiğine göre son Victor kampı 1992’de İngiltere’de fiziksel şiddet uygulandığına dair yapılan şikâyetler ve açılan davalar üzerine kapatılmıştır.⁴⁵ Bununla birlikte Millikan şiddetin detayları hakkında bilgi vermemiş ve beyin yıkamadan söz etmemiştir.

Berg’in eşi Maria, olay hakkında bilgi edindikten sonra yaşananlar için şu şekilde özür dilemiştir:

Geçmişte sert ve sevgisiz şekilde cezalandırılan gençlerden özür dileriz. Geçmişte bazı aşırı fiziksel cezalandırma, uzatılmış “sessizlik kısıtlaması” ve/veya tecrit etme gibi ve yine bazılarınızın deneyimlediği diğer cezalandırma araçlarını duyduk ve bu gibi şeyleri duymanın bizi üzdüğünü belirtmek isteriz. Bu bir hataydı ve herhangi birinizin böyle bir davranışa maruz kalmasından gerçekten üzgünüz.⁴⁶

Aile hareketi özelinde ele aldığımız Victor Programları, aslında ikinci nesil genç üyeleriyle sıkıntı yaşayan ve onları harekete bağlamak isteyen ve bu amaçla gençleri yoğun bir “iyileştirme ve güçlendirme”⁴⁷ programına tabi tutan bir kamp olarak sunulmaktadır. Ancak bu tür programlarda uygulanan fiziksel ve ruhsal yöntemler (şiddet, zorlama, tecrit etme, yetersiz uyku ve beslenme vb.) beyin yıkama yöntemleriyle benzerlik taşıması nedeniyle dikkat çekmekte ve akıllara bu programlarla gençlerin beyinlerinin mi yıkandığı sorusunu getirmektedir.

Sevgi Bombardmanı

Bilindiği üzere kentleşme ve modernleşme aile bağlarını zayıflatmış ya da koparmış, komşuluk ilişkilerini azaltmış ve bireyselleşmeyi ön plana çıkarmıştır. Dolayısıyla sosyal ilişkiler yapay ve sahte bir hal almıştır. Bu gelişmeler, insanların duygusal açıdan sevgi eksikliği hissetmesine neden olmuştur. YDH’ler insanların

⁴⁵ David Millikan, “The Children of God, Family of Love, The Family”, *Sex, Slander and Salvation: Investigating the Family/Children of God* (California: Center for Academic Publication, 1994), 229.

⁴⁶ <http://www.exfamily.org/pubs/ml/b2/3016.shtml>

⁴⁷ Yeniden programlama uygulamaları hakkında bilgi için bkz. Emine Battal, *Kıyametin Gölgesinde: Yeni Dini Hareketler ve Şiddet* (İstanbul: Okur Akademi, 2018), 182-185.

manevi ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak bu yönde vaatler sunmaktadır. Nitekim birçok YDH'yi insanlar açısından cazip kılan taraf bu yönde sundukları mesajlardır. Bazı hareketler ise bu durumu daha da ileriye götürerek bir çeşit ikna tekniği geliştirmiştir. *Sevgi Bombardımanı* (Love Bombing) olarak isimlendirilen bu teknikte, özellikle kadın üyeler kullanılarak karşı cins harekete çekilmeye çalışılmaktadır.

“Sevgi bombardımanı” terimi ilk olarak 1970’lerde *Moonculuk* tarafından kullanılmıştır. Hareketin kurucusu Sun Myun Moon bu terime şu şekilde atıfta bulunmuştur:

...Burada duvarlar sizin somurtkan yüzlerinizi görmekten bıktı. Onlar Birleştirme Kilisesi üyelerinin her zaman –sabahın dördünde bile- gülümsediklerini görecekları zamanın gelmesini bekliyorlar. Sevgi ile dolu olan kişi bu şekilde yaşamalı... Sevgiyi gülümseyen bir yüzden daha iyi ne gösterebilir? Biz bu yüzden sevgi bombardımanından bahsediyoruz. Mooncular bu tür bir mutluluk probleminde sahiptirler. Biz Tanrı tarafından kendimizi bu sevgide mükemmelleştirmeye çağrılmaktayız.⁴⁸

156 | db

Sevgi bombardımanı kavramı daha sonraları Margaret T. Singer tarafından YDH’lerin üye kazanabilmek için uyguladıkları tekniklerden biri olarak sunulmuş ve akademik çevrelerde popüler hale gelmiştir. Singer, bu tekniğin birçok yeni dini hareket tarafından insanları kandırmak ve harekete çekmek için kullanıldığını iddia etmektedir. Singer’a göre YDH’lerin liderleri üyelerden övgü, pohpohlama, sözlü baştan çıkarma ve cinsel temas olmadan sevgi gösterme gibi çeşitli yollarla gruba üye kazandırmalarını istemektedir.⁴⁹

The Making of a Moonie: Choice or Brainwashing (Bir Mooncu Yapmak: Seçim ya da Beyin Yıkama) adlı eserinde Moonculuğun sevgi bombardımanı tekniğini kullanmasını geniş bir şekilde ele alan Barker, görüşme yaptığı Moon üyelerinden ikisinin konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde nakletmektedir:

⁴⁸ Sun Myung Moon, “We Who Have Been Called to Do God’s Work”, <http://www.unification.net/1978/780723.html>, (16.05.2018)

⁴⁹ Margaret T. Singer, *Cults in Our Midst: The Continuing Fight Against Their Hidden Menace* (San Francisco: Jossey-Bass, 2003), 114.

Onni bize mutluluk verici kişiler olmamız gerektiğini öğretirdi. Hayatın amacının mutluluk olduğunu ve bu yüzden de her daim neşeli olmamız gerektiğini söylerdi Oakland'ta eve bu şekilde girilir. Herkes sevinçlidir. Şarkılar söyleriz, New York'ta söylenen şarkılara göre üç kat daha hızlı söylenir bizim şarkılarımız. İlk başta insanları gerçekten sevmeniz gerektiği üzerinde önemle durur. Onlara “sevgi bombardımanı” yapmalısınız. Onni'nin, “sevgi bombardımanı” konusunda dünyanın en iyileri olan yaklaşık on iki kişilik personeli vardır. Bana karşılık göstermeyen bazı misafirlerimle sorun yaşadığım zamanlar, onları bakışım ile etkileyebilirdim. Onların tek yetenekleri kişiyi sevmelerinde saklıdır. Sonunda kişinin kalbi erir ve eğitim için kayıt olur. Onni her yeni üye için birimizi atar. Bu yeni üye için her şeyi yapmamız gerekir: bir saniye bile onları yalnız bırakamayız. Banyoya gittiklerinde bile onlarla gider ve beraber döneriz. Üyelerin çoğu benim sayemde değil; Onni'nin bize öğrettiği ve gösterdiği sevgi sayesinde üye olmuştur.⁵⁰

Öncelikle herkesten büyük bir sevgi ve sıcaklık hissettim ve neden bu kadar sevgi dolu ve sıcak olduklarını anlayamadım. Neden bu kadar çok hizmet ediyorlardı? Bazen bu durumu biraz bunaltıcı buldum, benim için çok fazlaydı. Daha önce hiç böyle bir Hıristiyan'la tanışmadığım için neden bu şekilde davrandıklarını anlayamadım. Dünyayı değiştirmekten bahsediyorlardı. Diğer Hıristiyanlar ise her zaman İncil'den ve İsa Mesih'e inandıktan konuşuyorlardı. İncil'in her şeyi çözeceğini söylüyorlardı. Ben ise incil'in hiçbir şeyi çözemeyeceğine inanıyordum.⁵¹

Bu tekniğin daha sonra *Tanrı'nın Çocukları* hareketi tarafından daha da geliştirildiği anlaşılmaktadır. Hareketin lideri David Berg, sevgi bombardımanı olgusundan hareketle *Flirty-fishing* (*Flörtle Balık Avlama*) ya da kısaca *Ffing* olarak adlandırılan yeni bir teknik ortaya koymuştur. Flörtle balık avlama, harekete yeni üyeler kazandırmak için karşı cinsleri duygusal açıdan etkilemeyi merkeze

⁵⁰ Eileen Barker, *The Making of a Moonie: Choice or Brainwashing* (Oxford: Blackwell Publishing, 1984), 174.

⁵¹ Barker, *The Making of a Moonie*, 185.

alan bir stratejidir.⁵² David Berg'i böyle bir strateji geliştirmeye sevk eden bir olaya işaret etmek gerekir. David Berg ve eşi Maria katıldıkları bir akşam balosunda yalnız ve mutsuz bir iş adamı olan Arthur'la karşılaşırlar. David, Maria'dan Arthur'la dans etmesini ister. Dans ederken uzaktan onları izleyen David, bir Hıristiyan'ın, ihtiyacı olanlara Tanrı'nın sevgisini göstermede ne kadar ileri gidilebileceğini düşünür. Dolayısıyla aç olan kişiye yemek vermek gerektiği gibi sevgiye ihtiyacı olan birine de sevgi verilmesi gerektiği sonucuna ulaşır. Böylece flirty fishing olgusunu gündeme taşır.⁵³ 1974 yılının Mart ayında çift, önce topladıkları çekici kadın üyelere grubun yeni stratejisini tanıtmış, daha sonra ise bu teknik, grup üyelerine ayrıntılı bir biçimde açıklanarak bu yeni misyon tekniğinin uygulamaya konulması teşvik edilmiştir. James D. Chancellor'un belirttiğine göre bu durum birçok üyede tereddütlerin ortaya çıkmasına neden olmuş ve çok sayıda insan hareketten ayrılmıştır.⁵⁴

Berg, özellikle Amerika dışına gönderdiği misyonerlerin gittikleri ülkelerde başarılı bir şekilde faaliyetler yürütebilmesi için o bölgedeki seçkin insanların desteğini sağlamanın gerekli olduğunun farkındaydı. Bu bağlamda o, cinselliğin kullanılmasının en mantıklı yol olduğu kanaati taşıymaktaydı. Nitekim David'e yazdığı mektupların birinde Maria yetiştirdiği kızların, flirty fishing yöntemini kullanarak buldukları ülkede tutunmalarını şu şekilde aktarmaktadır:

Küçük bir deneme merkezimizde, flirty fishing misyonunun nasıl etkili olabileceğini yakın zamanda keşfettik. (Maria'nın evindeki) kadınlarımızdan bazıları sadece Üçüncü Dünya ülkelerinin askeri kurumlarında birkaç önemli adama ulaşip onları etkilemekle kalmadı, ülkenin bütün askeri güçlerine ulaştılar! – Gerçi henüz onlardan sadece biri kızlarımızdan biriyle ilişki yaşadı. Bu memurların birçoğu Tanrı'nın sözüne ve kızların sadakatle onları beslemesine o kadar ilgi duydular ki gruplarımıza adamlarının toplantılarına katılmaları, müzikli gösteriler yapmaları, personelleriyle dua edip İsa'ya ulaşmalarını sağlamaları, İncil dersleri vermeleri için

⁵² David G. Bromley, "Affiliation and Disaffiliation Careers in New Religious Movements", *Introduction to New and Alternative Religions in America I*, ed. Eugene V. & Gallagher, W. Michael Ashcraft (Londra: Greenwood Press, 2006), 53.

⁵³ <http://www.davidberg.org/flirty-fishing>, (22.05.2018)

⁵⁴ James D. Chancellor, "A Family for the Twenty-first Century", *Controversial New Religions*, ed. James R. Lewis & Jasper A. Petersen (New York: Oxford University Press, 2005), 22.

yalvarmaya başladılar! Birçoğu bireysel olarak Aile'yi kıskanan düşmanların saldırıları ve iftiralarına karşı kör adamın İsa'yı savunması gibi savundular.⁵⁵

Flirty fishing, birçok kadın üyenin zengin ve seçkin kişilerle uzun süreli ilişkiler kurmasını sağladığından harekete finansal ve politik açıdan güç katmıştır.⁵⁶ Öte yandan bu yöntem, erkeklerin mesajdan ziyade mesajı ileten kadınlara ilgi duymalarından dolayı muhatapların inanç açısından harekete katılımını temin etmede etkin bir metot olamamıştır.⁵⁷ Hareketin içinde AIDS virüsünün yayılmasına sebep olması ve medyada çıkan birtakım olumsuz haberlerin etkisiyle Tanrı'nın Çocukları hareketi bu yöntemi terk etmek zorunda kalmıştır.⁵⁸ Jeffrey Kaplan, uygulandığı süre içerisinde flirty fishing yönteminin harekete yüz binin üzerinde üye kazandırdığını iddia etmektedir.⁵⁹

Örneklerde de görüldüğü üzere YDH'ler üyelere sınırsız sevgi, ilgi ve güler yüz göstererek onları kendilerine koşulsuz bir şekilde bağlamaya çalışmaktadırlar. İnsanlara sundukları bu yoğun ilgi ve alaka bireye kendini özel hissettirmekte ve birey bu hissi kaybetmemek uğruna hareketin sadık bir üyesi haline gelebilmektedir. Flirty Fishing stratejisi, ülkemiz kamuoyu açısından akıllara yakın dönemde çok sayıda üyesi tutuklanan Adnan Oktar ve grubunu getirmektedir. Kendilerine ait Kanal 9 televizyonunda eğitilmiş oldukları anlaşılan erkek ve kadınların sunduğu bir takım belgesel programların yanı sıra kadın ve erkeklerin bir arada bulunduğu şarkılı ve eğlenceli programlarla bilinen grubun erkek ve kadın üyelerinin, fiziksel görünüşlerini ön plana çıkararak Tanrı'nın Çocukları hareketine benzer bir strateji takip ettikleri düşünülebilir ya da söylenebilir.

⁵⁵ Jeffrey Kaplan, (2006), "New Religious Movements and Globalization", *Introduction to New and Alternative Religions in America I*, ed. Eugene V. Gallagher, & W. Michael Ashcraft (Londra: Greenwood Press, 2006), 87.

⁵⁶ James D. Chancellor, "The Children of God/ The Family", *Introduction to New and Alternative Religions in America I*, ed. Eugene V. Gallagher & W. Michael Ashcraft (Londra: Greenwood Press, 2006), 138.

⁵⁷ Kaplan, "New Religious Movements and Globalization", 88.

⁵⁸ Chancellor, "The Children of God", 140.

⁵⁹ Kaplan, "New Religious Movements and Globalization", 88.

Yayın Faaliyetleri

“Bilgi çağı” olarak da adlandırılan çağımızda iletişim ve haberleşme imkânlarının gelişmesi, basım ve yayın tekniklerinin artması her türlü bilginin paylaşımını hızlı ve kolay hale getirmiştir. Dünyanın bir ucunda basılan bir kitap kısa sürede hemen her dile çevrilip dünyanın diğer ucundaki kişilere ulaştırılabilmektedir. Üstelik bu işlemler geçmişte olduğu gibi yüksek maliyet ve uzun zaman gerektirmemektedir. YDH’ler iletişim teknolojisindeki bu gelişmelerden azami ölçüde yararlanmaktadır. Yeni taraftarlar kazanmak ve üyelerinin sayısını artırmak isteyen YDH’ler hazırladıkları görsel ve basılı materyaller aracılığıyla ideolojilerini, mesajlarını, vaatlerini ve propagandalarını hızlı, ucuz ve etkili bir şekilde yaymayı amaçlamaktadırlar. Bu bağlamda radyo ve TV kanalları, kitaplar, gazeteler, dergiler ve broşürler YDH’lerin reklam alanlarını oluşturmaktadır.

Hare Krishna lideri Prabhupada, Krishna Bilinci’nin Amerika’ya ve dünyaya yayılabilmesi için taraftarlarına sokaklarda kitap ve broşürler dağıttırması ve hatta sattırmasıdır. Birtakım kitapların satılması harekete finansal destek sağlanması açısından önemli kabul edilmiştir. Bu bağlamda Prabhupada, üyelerinin mesailerinin önemli bir bölümünü bu işe tahsis etmelerini sağlamak için daha önce ifade ettiğimiz üzere ailelerin çocuklarını bırakabilecekleri çocuk bakım merkezleri de kurduştur.⁶⁰ Yaklaşık beş bin müridi ve on binlerce takipçisiyle Prabhupada’nın yazdığı kitapların ve *Hare Krishna* grubuna ait dergilerin farklı dillerde milyonlarca kopyasının dağıtıldığı ifade edilmektedir.⁶¹ Bunların arasında Türkçe yayınlar da yer almaktadır.

Hare Krishna mensupları hareketin temel öğretilerini anlatan eserlerin yanı sıra birtakım beslenme kuralları ihtiva eden *Hare Krishna* *Vejetaryen Yemek Kitabı* (*The Hare Krishna Book of Vegetarian Cooking*), *Yüksek Kalite Vejetaryen Yemek Kitabı* (*The Higher Taste Vegetarian Cookbook*), *Kurma ile Yemek Pişirme* (*Cooking With Kurma*), *(Vejetaryen Dünya Mutfağı* (*Vegetarian World Food*) gibi çalışmalar da dağıtmışlardır. Yine hareketin dağıttığı yayınlar arasında özellikle çocuklar için hazırlanmış hikâye, boyama ve aktivite kitapları da dikkatleri çekmektedir. Bu kitaplarda *Hare Krishna*’nın

⁶⁰ Rochford, “Hare Krishna Transformed”, 82.

⁶¹ Rochford, “Hare Krishna Transformed”, 13.

temel öğelerinin çocuklara aşılması amaçlanmaktadır. Bu kitaplardan bazıları şunlardır: *Narada Muni-Transandantal Astronot Boyama Kitabı (Narada Muni-The Transcendental Spaceman Coloring Book)*, *Prabhupada Çocuk Boyama Kitabı: “O Sonsuza Kadar Yaşar” (Prabhupada Children’s Coloring Book: “He Lives Forever”)*, *Krishna-Örnek Boyama Kitabı (Krishna- Copy Coloring Book)*, *Hanuman - Boyama Kitabı (Hanuman- Coloring Book)*, *Dasa Avatara Çocuk Boyama Kitabı (Dasa Avatara Children’s Coloring Books)*, *Krishna Çocuk Aktivite Kitabı (Krishna Children’s Activity Book)*.⁶²

Yehova’nın Şahitleri, yayın faaliyetleri ve dağıtımını konusunda önde gelen hareketlerden biridir. Görüşlerini yüzden fazla dilde yayınladıkları kitap, kitapçık, dergi ve broşürler vasıtasıyla tüm dünyaya duyurmaya çalışmaktadırlar. *Yehova’nın Şahitleri* için “ilahî hizmet”, hareketin yayınlarından *Awake (Uyanış)* ve *Watchtower (Gözcü Kulesi)* isimli dergileri satmak ve Kutsal Kitap çalışma grupları düzenlemektir. Bu nedenle, diğer Hıristiyanların ibadete ayırdığı Pazar sabahlarını boş bırakırlar ve bu saatlerde kapı kapı dolaşarak yayın dağıtımını ve propaganda yaparlar.⁶³ Yayınların merkezi New York’tur. Harekete göre her üye kitap ve dergi dağıtarak misyonerlik için vakit ayırmak zorundadır.⁶⁴

Gözcü Kulesi, 1989 yılından beri aylık olarak aralıksız yayınlanmaktadır. Konuya ilişkin çağdaş araştırmalarda, derginin 15 Ekim 1993 yılında yayınlanan sayısının 16.400.000 adet basıldığını ve 112 dilde yayınlandığını ifade edilmektedir.⁶⁵ 2018 yılına geldüğümüzde derginin yaklaşık 70 milyon basıldığı ve 334 farklı dile çevrildiği ileri sürülmektedir.⁶⁶ Aynı şekilde *Uyanış* dergisinin son sayısının 57 milyondan fazla basıldığı belirtilmektedir. Basılan dergi adedi her sayının kapak sayfasında yayınlanmaktadır.

Söz konusu dergilerin yüzlerce dilde yayınlandığı ve dünya genelindeki yüzlerce ülkede dağıtımının yapıldığı dikkate alındığında

⁶² Hilal Doğan, *Batı’da Ortaya Çıkan Yeni Dini Hareketler: Hare Krishna Hareketi*, (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009), 96-97.

⁶³ Bryan Wilson, *Dini Mezhepler*, trc. Ali İhsan Yitik & A. Bülent Ünal (İstanbul: İz Yayıncılık, 2004), 137.

⁶⁴ Stark & Iannacone, “Why the Jehovah’s Witnesses Grow so Rapidly: A Theoretical Application”, 137.

⁶⁵ Hakkı Şah Yasdımın, “Yehova Şahitleri’nin Teşkilat Yapısı ve Türkiye’deki Faaliyetleri II”, *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22 (2005), 117.

⁶⁶ Bkz. *Gözcü Kulesi*, 139/6 (2018), Watch Tower Bible and Track Society, <https://www.jw.org/tr> (22.05.2018).

yürütülen propagandanın boyutları kanaatimizce daha iyi anlaşılacaktır. Kaldı ki hareketin iddiasına göre, teşkilatın yayınladığı yayınların yardımı olmaksızın, sadece Kutsal Kitabı incelemekle hiç kimse gerçek bilgiye erişemez. Bu yayınlar Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisinin sesidir. Dolayısıyla bunları okumaksızın gerçek bir Yehova Şahidi olmak da mümkün değildir.⁶⁷

Ülkemizde de faaliyet yürüten Yehova'nın Şahitleri sadece *Gözcü Kulesi* ve *Uyanış* dergilerinin dağıtımıyla yetinmemekte, bunların yanı sıra çeşitli kitaplar ve görsel ve işitsel malzemelerden de istifade etmektedir. *Yehova'ya Vefalı Kalın*, *Yehova'ya Dönün*, *İmanlarını Örnek Alın* ve *Yehova'nın İsteğini Yerine Getiren Teşkilat* Türkçe yayınlanan kitaplardan birkaçıdır.⁶⁸

Transandantal Meditasyon hareketi de geniş çaplı yayın faaliyetleriyle dünya çapında ismini duyurmayı başarmış hareketlerden biridir. Yakın döneme kadar kitap, dergi ve dvd gibi yayınlarla faaliyet yürüten hareket günümüzde bunların yanı sıra Hindistan'da kurduğu Kanal Maharishi (Maharishi Veda Televizyonu) isimli TV kanalı ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Hareketin üyeleri bu tür faaliyetlerle cennetin ışığını yeryüzüne getirdiklerini iddia etmektedirler.⁶⁹

YDH'lerin basın yayın faaliyetlerine dair onlarca gruba ilişkin çok sayıda örnek vermek mümkün olabilir. Ancak konuyu dağıtmamak adına biz birkaç örnekle yetinmeye çalıştık. Anlaşıldığı üzere yayın faaliyetleri YDH'lerin daha hızlı yayılması ve daha geniş kitlelere ulaşması bakımından önemli bir propaganda aracı olmuştur. Ayrıca bu faaliyetler söz konusu hareketler için sadece bir propaganda aracı değil; aynı zamanda iyi bir gelir kaynağı sağlamaktadır. Nitekim buradan elde edilen gelirler hareketin faaliyet imkânlarını artırmaktadır.

İnternet

Yeni teknolojiler toplumsal hayat şartlarını değiştirerek yeni sosyal ilişki türlerinin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle iletişim teknolojilerinin gelişmesi bu durumun birincil nedenidir.

⁶⁷ Yasdıman, "Yehova Şahitleri'nin Teşkilat Yapısı ve Türkiye'deki Faaliyetleri II", 117.

⁶⁸ www.jw.org

⁶⁹ Hacer Çoban, *Transandantal Meditasyon: İçeriği, Amacı, Türkiye'deki Faaliyetleri*, (Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005), 25.

YDH'ler iletişim teknolojilerini takip etme ve kullanmada büyük maharet göstermektedir. Çünkü geniş kitlelere ulaşmanın en kolay yolu bu teknolojilerden geçmektedir.

İnternet, günümüzün en aktif ve dinamik sosyal alanlarından biridir. İnternet sayesinde artık herkes birbirinden haberdar olmakta ve birbiriyle daha kolay iletişim kurabilmektedir. Yeni çağın bu özelliği insanları özgürleştirmekte, sunulan sınırsız sayıdaki seçenektan tercih yapabilecek bir konuma yükseltmektedir. Bu durum hem geleneksel hem de “yeni” dinler için “pazar ekonomisi” kavramını gündeme getirmektedir. Pazar yerlerinin bir getirisi olan rekabet dolayısıyla hem dünya dinleri hem de YDH'ler birbirleriyle yarışmak durumunda bırakılmaktadır. Dolayısıyla herhangi bir yeni dini hareket ayakta kalmak ve üyelerinin sayısını artırmak istiyorsa “pazar araştırmaları” yapmak ve rakiplerinden haberdar olmak zorunda kalmaktadır.⁷⁰

İnternet ortamı insanların hem kendi dinleriyle hem de diğer dinlerle ilgili pek çok bilgi elde edebileceği bir yerdir. Dolayısıyla bu durumun interneti, YDH'ler için yeni müntesipler elde etme konusunda cazip bir alan haline getirdiği söylenebilir. YDH'lerin web sitelerinin büyük çoğunluğu potansiyel üyelere e-mail ve telefon gibi iletişim yöntemleriyle erişim imkânı sağlamakta ve ayrıca broşür, kaset, kitap ve video gibi çeşitli materyallere ulaşmalarını kolaylaştırmaktadır. Bu sayede her gün çok sayıda insanın YDH'lerle bir şekilde iletişime geçtiği görülmektedir. Ayrıca bu hareketlerin birçoğu internet arama motorlarında kendi isimlerinin çıkma şansını artırmak için çeşitli anahtar sözcüklerden oluşan listeler hazırlamaktadırlar. Böylelikle daha geniş kitlelere kolay ve hızlı bir yolla ulaşmayı amaçlarlar.⁷¹

Yapılan araştırmalara göre YDH'ler kendilerine ait web siteleri sayesinde insanlarla hem ucuz hem de kolay bir şekilde iletişim kurabilmektedirler. Aşağıdaki ifadeler bu durumu açıkça gözler önüne sermektedir:

⁷⁰ M. Süheyl Ünal, “Yeni Dini Hareketler ve İnternet”, *Yeni Dini Hareketler: Tarihsel, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla*, ed. Süleyman Turan & Faruk Sancar (İstanbul: Açılım Kitap, 2014), 272-275.

⁷¹ Lorne L. Dawson & Jenna Hennebry, “New Religions and The Internet”, *Religion Online: Finding Faith on the Internet*, ed. Lorne L. Dawson & Douglas E. Cowan (New York: Routledge, 2004), 159-160.

İnternet aslında hiçbir yerde bulunmayan bir toplum yaratılmasına olanak sağlar. Online ilişkilerin anonimliği, cadılara duygu düşünce ve deneyimlerini kendilerini güvende hissedecekleri bir şekilde açıklama konusunda özgürlük sağlar. Bu açıdan internet bir bakıma bizim kilimizdir. Onun sayesinde önceden parçalanmış gruplar birbirlerini bulabilmiş ve toplumdaki soyutlanmış kişiler kendilerine bir topluluk edinmişlerdir. O Pagan hakları organizasyonlarının, Pagan yayınlarının, Pagan güvenliği ve sivil hakları seferberliklerinin yaygınlaşmasını ve geliştirilmesini hızlandırmıştır. İnternet etnik ve kültürel mirasımızı öğrenmek, eski dini tören ve ayinlerimizi yeniden uygulamak noktasında bize sınırsız kaynak sağladı.⁷²

164 | db

YDH'ler ile internet arasındaki ilişki üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan Douglas Cowan, söz konusu ilişkiyi iki boyutta ele almaktadır: “dinin çevrimiçi hali (religion online)” ve “çevrimiçi din (online religion)”. Dinin çevrimiçi halinde internet, grup tarafından kendi üyeleriyle irtibatı sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Cowan'a göre çevrimiçi din boyutunda ise internet ibadetler, törenler, ritüeller vb. için bir buluşma yeri olarak kullanılmaktadır. Bu noktada internet olmazsa olmaz bir gerekliliktir.⁷³

Yukarıda da ifade etmeye çalıştığımız üzere internet sayesinde YDH'ler mesajlarını dünyanın farklı bölgelerinde farklı dilleri konuşan insanlara daha rahat ulaştırmaktadırlar. YDH'lerin bu denli yayılma imkânı bulabilmesini biraz da internete borçlu olduklarını ifade edebiliriz.

Cennet'in Kapısı hareketi üyelerinin 1997 yılının Mart ayında California'da gerçekleştirdikleri toplu intihar medyada internet (world wide web) ile ilişkilendirilmiştir. “Bilgisayar kültürü” olarak etiketlenen Cennet'in Kapısı üyeleri zamanına göre çok başarılı denebilecek bir internet sitesi⁷⁴ hazırlamış ve diğer üyelerle çevrimiçi olarak sohbet ederek bilgi alışverişi sağlamışlardır. Hatta hare-

⁷² Helen A. Berger, “Learning About Paganism”, *Introduction to New and Alternative Religions in America*, ed. Eugene V. Gallagher & W. Michael Ashcraft (Londra: Greenwood Press, 2006), 208.

⁷³ Douglas E. Cowan, “Teaching New Religious Movements on the World Wide Web”, *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley (New York: Oxford University Press, 2007), 297.

⁷⁴ www.heavensgate.com

ket son mesajını da web siteleri aracılığıyla paylaşmıştır. Bu olaydan sonra birçok kişi üyelerin toplu intiharından interneti sorumlu tutmuş ve diğer YDH'leri de genelleyerek bu hareketlerin interneti üye elde etme yöntemi olarak kullandıklarını iddia etmeye başlamışlardır.⁷⁵

İnternet üzerinden misyonerlik faaliyetlerinde bulunan hareketlerin en önemlilerinden biri de *Mormonculuktur*. Resmi web siteleri www.lds.org çok kapsamlı, dikkat çekici ve bilgilendirici bir site olarak faaliyet yürütmektedir. Sitenin *Medya Kütüphanesi (Media Library)* bölümünde internetin, Kilise'nin mesajını yaymadaki önemi şu sözlerle ortaya konulmaktadır:

İsa Mesih'in Son Zaman Azizler Kilisesi mensupları olarak bize Tanrı'nın ışığını ve hakikati etrafımızdakilerle paylaşmak görevi verildi. Sosyal Medya platformları dünyayı pozitif düşünce, hayal ve mesajlarla doldurmak için eşsiz bir fırsat sunmaktadır. Rahip David A. Bednar hayatımızdaki iyiyi insanlarla paylaşmaya davet ediyor.⁷⁶

db | 165

Mormonlar üyeleri Facebook, Twitter, Instagram, Pinterest, Google+, Youtube gibi popüler sosyal medya platformlarının hepsinde aktif olarak yer almakta, bu mecraları mesajlarını yaymak ve üye elde etmek amacıyla yoğun bir şekilde kullanmakta ve ayrıca bunların dışında birçok gönüllü ve resmi üye blogları açmaktadır. Bir örnek olarak Kilise'nin resmi Facebook hesabını şu anda iki milyonun üzerinde kişi takip ettiğini hatırlatmak istiyoruz.⁷⁷

İnterneti üye yapma yöntemi olarak en etkili şekilde kullanan hareketlerden bir diğeri *Sahaja Yoga*'dır. Faaliyet yürüttükleri ülkenin dilinde ve oradaki muhataplarını dikkate alarak hazırlanan çok sayıda internet siteleri bulunmaktadır. Bu siteler genellikle hareketi tanıtıcı bilgiler vermekte, merak edilen sorulara yanıtlar ortaya koymakta ve birtakım iletişim bilgileri ihtiva etmektedir.⁷⁸ Ayrıca bu sitelerde takipçilere veya yogaya ilgi duyanlara yönelik online olarak yoga seanslarına katılabilme imkanı sağlanmaktadır.

⁷⁵ Cowan, "Teaching New Religious Movements on the World Wide Web", 297.

⁷⁶ <https://www.lds.org/media-library/social?lang=eng> (16.05.2018)

⁷⁷ <https://www.facebook.com/LDS> (16.05.2018)

⁷⁸ Serkan Derin, *Sahaja Yoga: İçeriği, Amacı ve Türkiye'deki Faaliyetleri*, (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011), 50-54.

Meditasyon ve Terapi

Kökene Latince “meditatio” kelimesine dayanan *meditasyon*, Batı toplumunda “derin düşünme” olarak algılanmaktadır. Ancak yüzlerce farklı çeşidi olan meditasyon, kimi zaman “hiçbir şey düşünmeme” yoluyla da gerçekleştirilebilmektedir. Meditasyon kişinin tüm enerji, zekâ ve mutluluk kaynaklarını ortaya çıkarmayı ve yaşadıkları gerginlikleri azaltmayı sağlayan bir tekniktir. Aşırı gerginliğin etkisini gidererek bu tekniği uygulayanlara dinlenme, rahatlama ve verimli iş gücü sağladığı, ayrıca sağlık üzerinde pozitif bir etki yarattığı ileri sürülmektedir.⁷⁹

Modern çağda ortaya çıkan sekülerleşme ve kapitalist hayat düzeni insanların maddi ve manevi dünyalarını büyük ölçüde etkilemiştir. Kapitalizmin insanları sürekli tüketmeye yönlendirmesi maddi ve manevi açıdan tatmin olamayan bir toplum meydana getirmiştir. Gittikçe yalnızlaşan insanlar modern yaşamın sıkıntılılarından dolayı ruhsal ve fiziksel hastalıklarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Tam bu noktada YDH’ler yoga, meditasyon ve mistisizm gibi Doğu’ya ait çeşitli olguları Batı toplumlarına sunarak onların ilgisini çekmeyi başarmıştır.⁸⁰

Barker, YDH’lerin uyguladıkları meditasyon ve terapi seanslarında bazı bireylerin değişik şuur hallerine girdiklerini ifade etmektedir. Ona göre bu seanslarda bireyler çevrelerinde olup bitenden habersiz hale gelebilir, bilinçlerini kaybedebilir veya halüsinasyonlar görebilirler. Bu deneyim ve bilinç değişikliklerinin nedeni başvuru özel teknik ve uygulamalar olabildiği gibi uyuşturucular da olabilmektedir. Ayrıca söz konusu sonuçların her kişi üzerinde aynı etkiyi yaratmadığını da ifade etmek gerekir.⁸¹

Marc Galanter, *İlahi Işık Misyonu* üyeleri üzerinde yaptığı bir alan araştırması sonucunda hareket mensuplarının uyguladığı meditasyonların müntesipler üzerinde meydana getirdiği bilinç değişimlerini, bunların az ya da çok gerçekleşme düzeylerini ve oranlarını şu şekilde nakletmektedir:

⁷⁹ Şerif İnan, *Meditasyon, Yoga ve Zihin Yıkınması* (İstanbul: Kavim Yayıncılık, 2011), 15.

⁸⁰ Bkz. Ali Rafet Özkan, *Kıyamet Tarikatları: Yeni Dini Hareketler*, (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006), 31-32, 41-43.

⁸¹ Eileen Barker, *New Religious Movements: A Practical Introduction* (London: HMSO Publications, 1992), 21-22.

1. Kimsenin duymadığı özel bir ses duydum. (%92 en az; %29 en fazla)
2. Kimsenin görmediği özel bir şey gördüm. (%92 en az; %30 en fazla)
3. Fiziksel bir temas olmadan cinsel duygular hissettim. (%39 en az; %14 en fazla)
4. Bedenimde özel ve yabancı duygu hissettim. (%91 en az; %49 en fazla)
5. Zaman alışıldıktan daha yavaş veya daha hızlı geçti. (%90 en az; %34 en fazla)
6. Özel bir şekilde kendimi normalde olduğumdan farklı biri gibi hissettim: (%90 en az; %56 en fazla)
7. Hayata dair özel ve yeni bir anlam sezdim (%96 en az; %61 en fazla)
8. Çok özel bir şekilde daha önce hissetmediğim kadar iyi hissettim. (%96 en az; %66 en fazla)⁸²

YDH'lerin üye elde etmesinde ve mevcut üyelerini muhafaza etmesinde meditasyonun rolünü gösteren önemli bir diğer örnek *Transandantal Meditasyon* (TM) hareketine işaret etmek istiyoruz. TM'nin meditasyon programı, açılan merkezlerde düzenlenen beş veya yedi aşamalı kurslarda öğretilmektedir. Öncelikle adayı hazırlamak amacıyla giriş niteliğinde ücretsiz TM tanıtım dersi verilir. Bu derste TM, dinsel olmayan zihinsel bir rahatlama tekniği olarak sunulup bilimsel açıdan onaylandığı iddia edilen bazı faydalarından söz edilir. Sonraki aşamalarda TM tekniği uzman öğreticiler tarafından her bir seansı yaklaşık 1,5-2 saat süren ücretli kurslarda öğretilmektedir. Bu aşamaları bitirenlere daha yüksek ücretlerle ve daha uzun süren TM Sidhi kursu verilmektedir.⁸³ "Herkesin meditasyon uygulaması halinde sosyal problemlerin ortadan kalkacağı" iddiasıyla ortaya çıkan hareket, kısa sürede Beatles ve Rolling Sto-

⁸² Parantez içerisindeki verilen oranlardan en az olarak ifade edilen rakamlar üyelerden o tecrübeyi çok az yaşayanların oranını; en fazla diye ifade edilen ikinci kısımdaki oran ise söz konusu tecrübeyi kesinlikle yaşadığını ifade eden üyelerin oranını göstermektedir. İstatistikler için bkz. *Marc Galanter, Faith, Healing and Coercion* (New York: Oxford University Press, 1989), 68-69.

⁸³ Robert Roth, *TM Transandantal Meditasyon Tekniği*, trc. Deniz Yılmaz (İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1997), 15-16.

nes gibi müzik grupları ile Jane Fonda ve Mia Farrow gibi ünlü sinema oyuncularını da dahil birçok kişinin ilgisini çekmeyi başararak ününü artırmıştır. Bainbridge'in belirttiğine göre 1966 yılının sonlarında yaklaşık 1000 Amerikalının meditasyon kurslarına iştirak etmiş iken 1975 yılına gelindiğinde bu rakam yüz binleri aşmıştır.⁸⁴ TM'nin resmî web sitesinde iddia edildiğine göre bu rakam günümüzde milyonlara ulaşmıştır.⁸⁵

Sayentoloji Kilisesi de denetim (auditing) adı verdikleri bir çeşit arınma yöntemi ile üyelerine bireysel kurtuluş vadetmektedir. Bu yöntem tıpkı TM'de olduğu gibi belirli bir ücret karşılığında düzenlenen kurslarda *denetçi (auditor)* denilen öğreticiler tarafından öğretilmektedir. Arınma düzeyine ulaşabilmek için katılımcıların aşama aşama olan dersleri sırasıyla tamamlamaları gerekmektedir. En üst düzeye ulaşan kişiler bireysel manevi gelişim elde etmenin yanı sıra denetçi olmak için de eğitim alma şansı yakalamaktadırlar. Bu kurslara katılanlara göre söz konusu teknik zihinsel ve bedensel gücü geliştirmekte, sağlık üzerinde pozitif bir etki yaratmakta, daha güvenli ve huzurlu bir hayat sağlamaktadır. Yaşamı boyunca kronik bir rahatsızlıktan mustarip olan ve bu kurslara katılan bir Sayentoloji üyesi kursların sonundaki durumunu şu sözlerle ortaya koymaktadır:

Kronik hastalığımla başa çıkıldı mı? Gerçekten oldu. Hatırlayabildiğimden çok uzun süreden beri hastalığımla beraberdim. Ama şimdi geçti. Artık yok, bitti, başa çıkıldı. Kendimi çok iyi hissediyorum. Uygulama için denetçime çok teşekkür ediyorum. Bu tekniği geliştirenlere teşekkürler.⁸⁶

Sayentoloji Kilisesi'nin bazı üyeleri telefon çalmadan kimin aradığını bilebildiklerini ya da mutfağa gitmeye gerek duymadan yemeğin pişip pişmediğini anlayabildiklerini iddia etmişlerdir. Hatta daha da ileri giderek fizik kanunlarını aşan birtakım güçlere sahip olduklarını savunan üyelere de rastlanmaktadır. Bromley ve Bracey⁸⁷ bu bağlamda şöyle bir örneğe yer vermektedir:

⁸⁴ Bainbridge, *The Sociology of Religious Movements*, 189.

⁸⁵ <https://www.tm.org/taught-by-non-profit> (22.05.2018).

⁸⁶ Bromley & Bracey, "Scientoloji Kilisesi", 193.

⁸⁷ Bromley & Bracey, "Scientoloji Kilisesi", 189.

Bugün acayıpti. Biraz kahve almak için aşağı indiğimde kahve makinesi vızıltıya benzer ses çıkarıyordu. Kahve çekirdeklerini makineye koyup sıçramaları ile birlikte ellerimi aletin üzerinde gezdirdim; böyle yapmak suretiyle parçacıkların akışını izleyerek alettaki arızanın ne olduğunu açıklayabilirdim. Arızayı buldum, hatalı yerin molekül yapısını düzelttim ve vızıldama sesi kesildi.

Sayentoloji Kilisesi bünyesinde manevi uyanış, uyuşturucuyla mücadele ve rehabilitasyon alanlarında üyelere hizmet sunan birimler de bulunmaktadır. Bu birimlerde uygulanan tekniklerin üyeler üzerindeki birtakım etkisinden de söz edilmektedir. 17 yaşına kadar uyuşturucu kullanan bir gencin bu merkezlerden birinde gördüğü terapi sonucu yaşadığı dönüşüm şöyle aktarılmaktadır:

17 yaşına geldiğimde, birçok uyuşturucu ilaç kullanıyordum ve hızla tepe aşağı düşüyordum. Okuldan atıldım ve iyi bir eğitim ile başarılı bir yaşam fırsatını arkamda bıraktım. Ron Hubbard'ın Arınma Programı'nı uyguladım ve hayatım tam olarak kurtuldu. Sayentoloji teknolojisi olmasaydı eminim ki bugün hayatta olmayacaktım.⁸⁸

db | 169

Son bir örnek olarak günümüzde yüzlerce merkezi, binlerce takipçisi, kendilerine ait okulları ve sağlık merkezleri bulunan *Sahaja Yoga* hareketine atıfta bulunmak istiyoruz. Şri Mataji'nin liderliğinde Hindistan'da ortaya çıkan hareket bir süre sonra Batı'ya taşınmıştır. Herkes tarafından kolayca uygulanabilen yoga öğretisi hareketin tanınmasını ve hızla yayılmasını kolaylaştırmıştır.⁸⁹

Verdiğimiz örneklerde görüldüğü üzere YDH'ler tarafından tatbik edilen birtakım meditasyon ve terapi uygulamaları, yaşamlarında manevi doyuma ulaşamamış ve bunun eksikliğini hisseden kişilere psikolojik ve fizyolojik sorunlarını çözme, dinginlik, mutluluk ve huzur dolu bir yaşam sağlama gibi vaatlerle sunulmaktadır. Bu hareketlerin birçoğu ilk etapta dini yönlerini gizlemekte ve uygulamalarını seküler kimlikler altında sunmaya çalışmaktadırlar. Bu şekilde toplumun farklı kesimlerine kolayca ulaşabilen YDH'ler taraftar sayılarını da artırabilmektedirler.

⁸⁸ Bromley & Bracey, "Scientoloji Kilisesi", 193.

⁸⁹ Derin, *Sahaja Yoga*, 28-30.

Sonuç

XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren meydana gelen modernleşme, sekülerleşme ve küreselleşme gibi gelişmeler ve toplumlarda meydana gelen hızlı değişimler YDH'lerin ortaya çıkışında ve toplumsal bir taban elde etmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu hareketlerin üye profilleri ve hem yeni üye elde edilmesi hem de mevcut üyelerin elde tutulmasında takip ettikleri stratejilere ilişkin ulaştığımız sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz;

Üye kazanmak için kullandıkları metotlar ve yürüttükleri faaliyetler dikkate alındığında, YDH'lerin en önemli metodunu yürütülen aktif misyonerlik faaliyetlerinin oluşturduğu söylenebilir. Alan araştırmaları bir hareketin üye sayısının yürütülen misyonerlik faaliyetleri ile doğru orantılı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla yayılmanın ve büyümenin yüksek motivasyonlu, gönüllü misyonerlik ağlarına bağlı olduğunun farkında olan Yehova Şahitleri ve Monculuk gibi birçok yeni dini hareket, misyonerlerinin iyi eğitilmiş, nazik, kibar, sabırlı kişiler haline gelmeleri için özen göstermektedir. Yetiştirilen misyonerler ise ev ve işyerlerini kapı kapı dolaşarak ve caddelerde, sokaklarda, havaalanlarında, alışveriş merkezlerinde vb. kalabalık yerlerde gruba ait broşür ve basılı materyalleri dağıtmak suretiyle faaliyet yürütmekte ve gruba yeni üyeler kazandırmaya çalışmaktadır.

Sosyal ilişkiler kurulması ve tesis edilen ilişkilerin geliştirilmesi üye elde etme noktasında YDH'ler için son derece önem arz etmektedir. Bu nedenle YDH'lerin taraftarları her zaman grup içinde olduğu kadar çevrelerindeki kişilerle de güçlü sosyal ilişkiler kurmaya çalışmaktadırlar. Özellikle kendi sosyal çevresinde etkili ilişkiler kuramayan ve bunun yoksunluğunu hisseden kişiler için YDH'lerin bu yapısı cezbedici olmaktadır. Nitekim YDH'lere katılanlar hakkındaki en yaygın görüş, onların önceden tanıdığı kişiler aracılığıyla bu hareketlere yöneldikleri ve inançlarını değiştirdikleri şeklindedir.

Yeni bir dini hareketin ortaya çıkışı ve gelişiminde merkezi bir rol üstlenen karizmatik lider, hareketin üye kazanması noktasında da en önemli etkenlerden biridir. Liderlerin eylemleri ve insanlar üzerinde bıraktığı etkiler üyeler tarafından abartılarak yayılmakta ve bu durum hareketin yeni üyeler kazanmasına da katkı sağlamaktadır. Taraftarlar, kendisine insanüstü birtakım güçler atfettileri

lideri maddi ve manevi cezalardan kurtuluş, bireysel değişim veya ütöpik arzular elde etmek gibi umutlarla takip etmektedirler.

YDH'lerin üye kazanmak ve mevcut üyelerini elde tutmak amacıyla insan aklını ve davranışlarını kontrol edebilen birtakım beyin yıkama teknikleri kullandıkları düşünülmektedir. Özellikle bu harekete katılanlardan bazılarının ailelerini, arkadaşlarını, kariyerlerini ve sosyal çevrelerini terk etmeleri; hırsızlık, yolsuzluk, cinayet, taciz ve intihar gibi olaylara karışmaları bu kişilerin gönüllü bir şekilde bu zararlı örgütlere katılmalarının mümkün olmadığı ve beyin yıkama teknikleri ile bu hareketlere katılmaya mecbur bırakıldıkları düşünülmektedir. Ayrıca herhangi bir yeni dini hareketin içinde dünyaya gelen çocukların grubun ideolojisine ve doktrinlerine alıştırılması ve ısındırılması için tatbik edilen programlar da bazı araştırmacılar tarafından beyin yıkama kapsamında değerlendirilmektedir.

Sevgi bombardımanı, Moonculuk ve Tanrı'nın Çocukları gibi bazı YDH'lerin üye kazanmak için kullandıkları yöntemlerden biridir. Bu yöntem, özellikle kadın üyeler vasıtasıyla erkeklerin duygusal yönden ayartılarak harekete kazandırılmasını ifade etmektedir. Araştırmalar söz konusu hareketlerin belli dönemlerde bu yöntem sayesinde taraftar sayılarını artırdıklarını göstermektedir.

YDH'ler, görsel ve basılı materyaller aracılığıyla ideolojilerini, mesajlarını, vaatlerini ve propagandalarını hızlı, ucuz ve etkili bir şekilde yayabilmektedirler. Radyo ve TV kanalları, kitaplar, gazeteler, dergiler ve broşürler YDH'lerin sıklıkla kullandıkları yayın organlarıdır. Yine YDH'lerin taraftar kazanmasında ve yayılmasında internet de önemli bir vasıta olarak işlev görmektedir.

YDH'ler meditasyon ve terapi gibi Doğu'ya ait çeşitli olguları Batı toplumlarına sunarak onların ilgisini çekmeyi başarmıştır. Bazı YDH'ler manevi doyuma ulaşamamış ve bunun eksikliğini hisseden kişilere psikolojik ve fizyolojik sorunlarını çözme, dinginlik, mutluluk ve huzur dolu bir yaşam sunma gibi vaatlerle yaklaşmaktadır. Bu hareketlerin en önemli özelliği ilk etapta çoğu zaman dini yönlerini gizlemelerdir. Bu şekilde toplumun farklı kesimlerinden insanlara kolayca yaklaşabilen hareketler sempatican ve üye sayılarını artırabilmektedir.

Kaynakça

- Aydın, Fuat. "Mormonlar: İsa Mesih'in Son Gün Azizlerinin Kilisesi", *Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri (İstanbul 17-18, Nisan 2014)*. Ed. Ömer Faruk Harman. 216-266. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014.
- Aydın, Mehmet. *Türkiye'ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar*, Konya: NÜVE Kültür Merkezi Yayınları, 2010.
- Aydın, Mahmut. *Fetö'nün Uluslararası Kodları*, Ankara: Eski Yeni Yayınları, 2017.
- Bainbridge, William Sims. *The Sociology of Religious Movements*, London: Routledge, 1997.
- Barker, Eileen. *The Making of a Moonie: Choice or Brainwashing*, Oxford: Blackwell Publishing, 1984.
- _____. *New Religious Movements: A Practical Introduction*, London: HMSO Publications, 1992.
- _____. "New Religious Movements: Their Incidence and Significance", *New Religious Movements: Challenge and Response*, ed. Bryan Wilson & Jamie Creswell, New York: Routledge, 1999.
- Battal, Emine. *Kıyametin Gölgesinde: Yeni Dini Hareketler ve Şiddet*, İstanbul: Okur Akademisi, 2018.
- Berger, Helen A. "Learning About Paganism", *Introduction to New and Alternative Religions in America*, ed. Eugene V. Gallagher & W. Michael Ashcraft, Londra: Greenwood Press, 2006.
- Bıyık, Mustafa. *Küresel Bir Din Projesi Olarak Moonculuk*, İstanbul: Birey Yayıncılık, 2002.
- Bodur, Hüsnü Ezber. "Moonculuk Hareketi ve Türkiye'de Benzer Bir Cemaat Yapılanmasının Sosyolojik Analizi", *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, (2003): 13-39.
- Bromley, David G. & Mitchell L. Bracey. "Scientology Kilisesi: Bir Sözde Din", trc. Zehra Sezal, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7, (Haziran 2006): 188-189.
- Bromley, David G. "Affiliation and Disaffiliation Careers in New Religious Movements", *Introduction to New and Alternative Religions in America I*, ed. Eugene V. & Gallagher, W. Michael Ashcraft, Londra: Greenwood Press, 2006.
- Chancellor, James D. "A Family for the Twenty-first Century", *Controversial New Religions*, ed. James R. Lewis & Jasper A. Petersen, New York: Oxford University Press, 2005.
- _____. "The Children of God/ The Family", *Introduction to New and Alternative Religions in America I*, ed. Eugene V. Gallagher & W. Michael Ashcraft, Londra: Greenwood Press, 2006.
- Collins, Irvin H. "The Routinization of Charisma and Charismatic", *Hare Krishna Movement: The Postcharismatic Fate of a Religious Transplant*, ed. Edwin F. Bryant & Maria L. Ekstrand, New York: Columbia University Press, 1893.
- Cowan, Douglas E. "Teaching New Religious Movements on the World Wide Web", *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley, New York: Oxford University Press, 2007.
- Çoban, Hacer. *Transandantal Meditasyon: İçeriği, Amacı, Türkiye'deki Faaliyetleri*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2005.
- Dawson, Lorne L. "Who Joins New Religious Movements and Why: Twenty Years of Research and What Have We Learned?", *Cults and New Religious Movements*, ed. Lorne L. Dawson, Oxford: Blackwell Publishing, 2003.
- _____. "Crises of Charismatic Legitimacy and Violent Behavior in New Religious Movements", *Cults, Religion and Violence*, ed. David G. Bromley & Gordon Melton, UK: Cambridge University Press, 2004.
- Lorne L. Dawson & Jenna Hennebry. "New Religions and The Internet", *Religion Online: Finding Faith on the Internet*, ed. Lorne L. Dawson & Douglas E. Cowan New York: Routledge, 2004.

- Derin, Serkan. *Sahaja Yoga: İçeriği, Amacı ve Türkiye'deki Faaliyetleri*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2011.
- Doğan, Hilal. *Batı'da Ortaya Çıkan Yeni Dini Hareketler: Hare Krishna Hareketi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2009.
- Enroth, Ronald. *Tarikatlar ve Yeni Dinler*, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 1998.
- Galanter, Marc. *Faith, Healing and Coercion*, New York: Oxford University Press, 1989.
- Givens, Terry L. "The Church of Latter-day Saints", *Introduction to New and Alternative Religions in America II*, ed. Eugene V. Gallagher & W. Michael Ashcraft, Londra: Greenwood Press, 2006.
- Healy, John Paul. *Yearning to Belong: Discovering a New Religious Movement*, Farnham: Ashgate Publishing Group, 2010.
- İnan, Şerif. *Meditasyon, Yoga ve Zihin Yıkınması*, İstanbul: Kavim Yayıncılık, 2011.
- James, William. *A Varieties of Religious Experience*, Londra: Routledge, 2002.
- Kaplan, Jeffrey. "New Religious Movements and Globalization", *Introduction to New and Alternative Religions in America I*, ed. Eugene V. Gallagher, & W. Michael Ashcraft, Londra: Greenwood Press, 2006.
- Kent, Stephen A. "Brainwashing Programs in The Family / Children of God and Scientology", *Misunderstanding Cults: Searching for Objectivity in a Controversial Field*, ed. Benjamin Zablocki & Thomas Robbins, Toronto: University of Toronto Press, 2001.
- . "Brainwashing and Re/indoctrination Programmes in the Children of God/The Family", *Cultic Studies Journal*, 17, (2000): 56-78.
- Ketola, Kimmo. *The Founder of the Hare Krishnas as Seen by Devotees: A Cognitive Study of Religious Charisma*, Leiden: Brill, 2008.
- Kirman, M. Ali. *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, Ankara: Birleşik Yayınevi, 2010.
- Köse, Ali. *Neden İslam'ı Seçiyorlar: Müslüman Olan İngilizler Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir İnceleme*, İstanbul: İSAM Yayınları, 2008.
- Lorne L. Dawson & Jenna Hennebry. "New Religions and The Internet", *Religion Online: Finding Faith on the Internet*, ed. Lorne L. Dawson & Douglas E. Cowan, New York: Routledge, 2004.
- Millikan, David. "The Children of God, Family of Love, The Family", *Sex, Slander and Salvation: Investigating the Family/Children of God*, California: Center for Academic Publication, 1994.
- Morris, Allon D. & Staggenborg, Suzanne. "Leadership in Social Movements", *The Blackwell Companion to Social Movements*, ed. David A. Snow, Sarah A. Soule, Hanspeter Kriesi, Londra: Blackwell Publishing, 2004.
- Nordquist, Ted. "Individual Characteristics and Evolution of Beliefs and Values for Members of a Yogic Community: Ananda Cooperative Village", *Archieve for the Psychology of Religion*, 13 (1978): 277-285.
- Oakes, Len, *The Charismatic Personality*, Avusturalya: Australian Academic Press, 2010.
- Özkan, Ali Rafet. *Kıyamet Tarikatları: Yeni Dini Hareketler*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006.
- Rochford Jr, E. Burke. "Airports, Conflict and Change in the Hare Krishna Movement", *The Hare Krishna Movement: The Postcharismatic Fate of a Religious Transplant*, ed. Edwin F. Bryant & Maria L. Ekstrand, Newyork: Columbia University Press, 2004.
- . "*Hare Krishna Transformed*", *The New and Alternative Religions Series*, ed. Timothy Miller & Susan J. Palmer, New York: New York University Press, 2007.
- Roth, Robert. *TM Transandantal Meditasyon Tekniği*, trc. Deniz Yılmaz, İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1997.
- Sancar, Faruk. "Yeni Dini Hareketler ve Beyin Yıkama Olgusu", *Yeni Dini Hareketler*, eds.: Süleyman Turan-Faruk Sancar, İstanbul: Açılım Kitap, 2014, 321-333.

- Sevinç, Bayram. *Türkiye Bağlamında Dinlerarası İlişkiler ve Süreç Yapıları*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2009.
- Singer, Margaret T. *Cults in Our Midst: The Continuing Fight Against Their Hidden Menace*, San Francisco: Jossey-Bass, 2003.
- Stark, Rodney & Bainbridge, William Sims. "Networks of Faith: Interpersonal Bonds and Recruitment to Cults and Sects", *American Journal of Sociology*, 85/6, (1980): 1376-1395.
- Stark, Rodney L. & Iannacone, Laurence R. "Why the Jehovah's Witnesses Grow so Rapidly: A Theoretical Application", *Journal of Contemporary Religion*, 12/2, (2008): 133-157.
- Stark, Rodney L. & Neilson, Reid L. *Rise of Mormonism*, New York: Columbia University Press, 2005.
- Stark, Rodney L. "Why Religious Movements Succeed or Fail: A Revised General Model", *Cults and New Religious Movements: A Reader*, ed. Lorne L. Dawson, Oxford: Blackwell Publishing, 2003.
- Ünal, M. Süheyl. "Yeni Dini Hareketler ve İnternet", *Yeni Dini Hareketler: Tarihsel, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla*, ed. Süleyman Turan & Faruk Sancar, İstanbul: Açılım Kitap, 2014.
- Wilson, Bryan. *Dini Mezhepler*, trc. Ali İhsan Yitik & A. Bülent Ünal, İstanbul: İz Yayıncılık, 2004.
- Yasdıman, Hakkı Şah. "Yehova Şahitleri'nin Teşkilat Yapısı ve Türkiye'deki Faaliyetleri II", *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22, (2005): 115-133.
- Yıldız, İlhan. "Orta Doğu ve Türkiye'de Mormonların Misyonerlik Faaliyetleri", *Dini Eğitimleri Araştırma Dergisi*, 12, (2003): 215-235.

